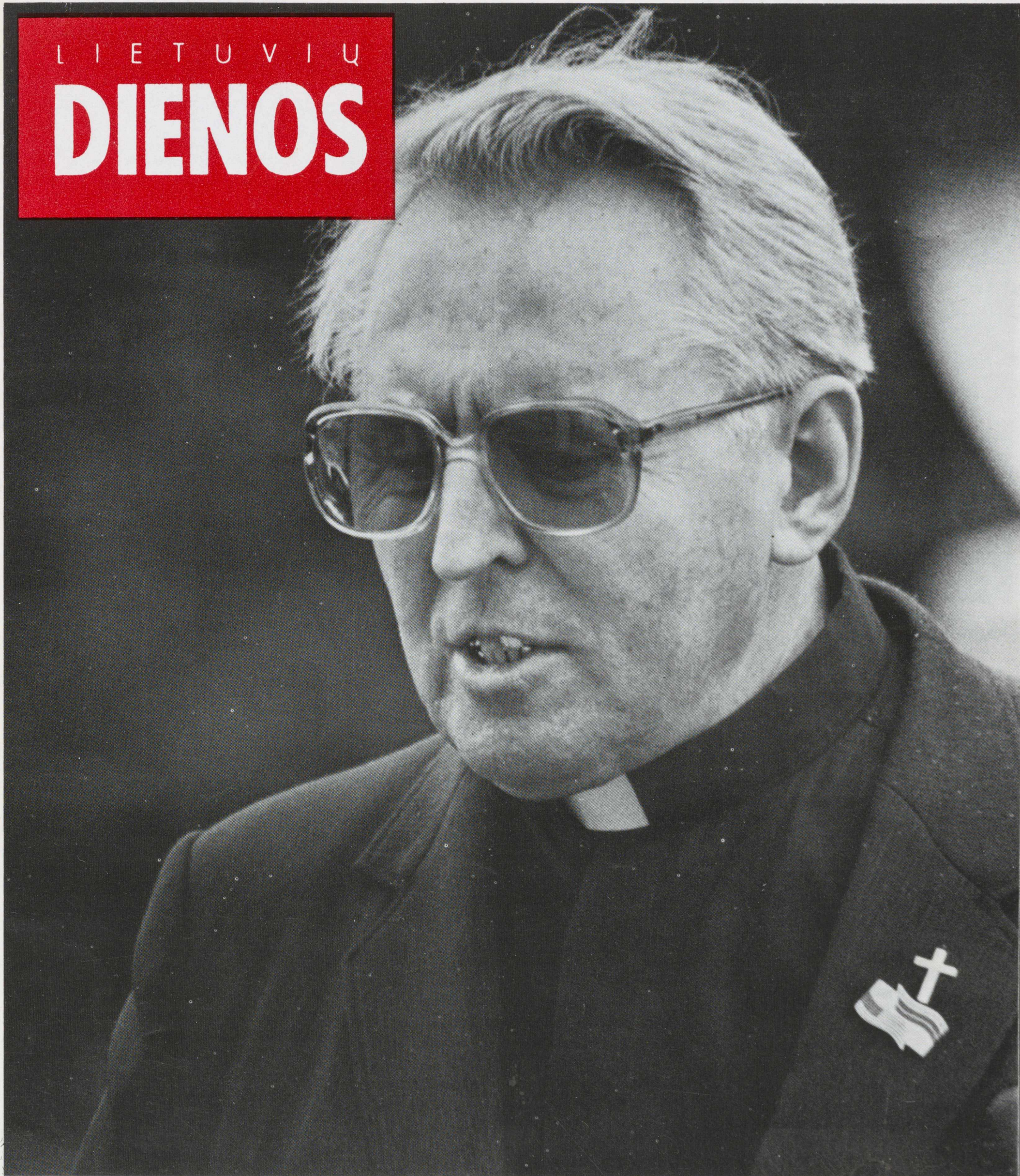

L I E T U V I U

DIENOS

SIBIRO TREMTINYS KUNIGAS ALFONSAS SVARINSKAS

LITHUANIAN DAYS

OCTOBER 1989

1989 M. SPALIO MĖN.

LIETUVIŲ DIENOS

LITHUANIAN DAYS

4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029
Telefonas: (213) 664-2919

1989, SPALIO Nr. 8 (398)
OCTOBER, 1989 No. 8 (398)

Eina XXXIX metai Volume XXXIX

"LIETUVIŲ DIENOS" YRA SUJUNGTO SU "KALIFORNIJOS LIETUVIŲ", LEISTU 1946-49 M.
"LITHUANIAN DAYS" IS COMBINED WITH
"CALIFORNIA LITHUANIAN," PUBLISHED 1946-49

Redaguoja
Valerija Baltušienė ir Redakcinė kolegija

Margis Matulionis, J.D.
Arūnas Barkus, M.S.
English Editorial Staff

Antanas F. Skirius
Leidėjas/Publisher

Straipsniai, autoriaus pasirašyti pavarde, slaptyvardžiu ar inicialais, nebūtinai reiškia ir redakcijos nuomonę
Signed or initialed articles do not necessarily reflect the opinion of the editors or Lithuanian Days magazine

Panaudojant medžiagą, prašoma pažymėti šaltinį
Use of material from "Lithuanian Days"
permissible only with indication of this source

Prenumerata atnaujinama automatiškai, nelaukiant atskiro pranešimo. Nutraukdamas prenumeratą, skaitytojas administraciją painformuoja laišku
Subscription will be renewed automatically at expiration date. If subscription is to be discontinued, notice to that effect should be sent to the publication

Leidžiama kas mėnuo, išskyrus liepos ir rugpiūčio mėn.
Published monthly, except July and August

"LITHUANIAN DAYS (ISSN : 0024-2950) is published monthly except July and August for \$20.00 per year by Anthony F. Skirius, Publisher, 4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029. Second-class postage paid at Los Angeles, California. POSTMASTER: Send address changes to LITHUANIAN DAYS, 4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029."

RATES/KAINOS

Single Copy/Atskiro nr. kaina.....\$ 2.00
Yearly Subscription/Prenumerata metams..... 20.00
Honorary Subscription/Garbės prenumerata..... 35.00
Rates in Canadian Dollars/Kainos Kanadiškais doleriais
Yearly Subscription/Prenumerata metams..... 30.00
Honorary Subscription/Garbės prenumerata..... 50.00

FATHER ALFONSAS SVARINSKAS

was born on a farm in 1925, grew up and was educated in free and independent Lithuania. After the Soviets occupied Lithuania for the first time in 1940, he was arrested for aiding the Lithuanian Freedom Fighters, and was sentenced to prison in Siberia. He was ordained a priest of the Roman Catholic Church, Western-rite, in 1954 by his Excellency Bishop Ramanauskas while both of them were confined in the concentration camp in Inta.

After his release in 1956, he returned to Lithuania and served as a parish priest until 1958, when he was again arrested and sentenced to six years imprisonment for "anti-Soviet activities", which consisted of routine pastoral activities. After his second release from prison, despite government threats and harassment, Father Svarinskas persisted in speaking out against religious persecution in Lithuania from his pulpit.

In 1978, along with three other priests, he was instrumental in forming the Catholic committee for the Defense of the Rights of Believers, an independent group that documents Soviet violations of religious rights in Lithuania. For this he was arrested in 1983 and sentenced to seven years strict regime labor camp in Siberia and three years internal exile. During interrogations all he had to do to remain free was to renounce his past activities and promise not to violate the "Soviet laws". Instead he remained true to his ideals and was deported to a prison camp in Siberia.

In all he has spent 21 years in Soviet prisons and became known among the prisoners for his spirituality, strong and vibrant faith and deep love for his fellow man. Often he shared his last piece of bread with other inmates, treated their physical and spiritual wounds, and was greatly loved by prisoners of all faiths, even by his atheist guards.

After intense international pressure on his behalf and President Reagan's request to Gorbachev to release him, the Soviets granted him an early release on July 16, 1988 on condition that he emigrate to the West. He now resides in West Germany.

Father Svarinskas has traveled throughout Australia and Germany, plans to go to France, Italy, England and eventually return to his beloved Lithuania. He wants to again be a part of Lithuania's spiritual cleansing and rebirth of nationalism and morality. Currently he is on a speaking tour in the United States.

On Wednesday June 28, 1989 in the U.S. Senate the Puebla Institute, a lay Catholic human rights group, awarded their 1989 First Freedom Award to Father Svarinskas in gratitude for his selfless defense of religious freedom.

INTRODUCTION TO MODERN LITHUANIAN, by Dambriūnas, Klimas and Schmalstieg, Third edition, 1980. 779 p. This book is not for young children, has 40 lessons in its main part; reading selection, vocabulary list, grammar exercises, and a map of Lithuania. \$11.

TURINYS/CONTENTS LIETUVIŠKOJI DALIS

Pavergtųjų ir pavergėjų iliuzijos.....	3
Spaudoj ir gyvenime.....	4
<i>Juozas Kojelis</i>	
Bendradarbiauti su komunistine valdžia ne. Su tauta — taip.....	5
Skiedryno dainius.....	8
<i>Bernardas Brazdžionis</i>	
Priesaika.....	10
<i>Valerija Baltušienė</i>	
Tauta pasitinka ilgai lauktą poetą.....	11

ENGLISH SECTION

Father Alfonsas Svarinskas.....	2
<i>Juozas Daumantas</i>	
The Right To Rest.....	18
<i>Vytautas J. Šliūpas</i>	
Lithuania — 9 months later.....	19
<i>Lithuanian Radio Programs</i>	23

"Lietuvių Dienų" žurnalą

50 dol. auka parėmė Los Angeles Daumanto šaulių kuopa.

Didelė padėka šauliams ir kitoms organizacijoms, remiančioms lietuvišką spaudą.

"L.D." redakcija ir administracija

BACK COVER

Wayside cross at Druskininkai. Sculpted by folk-artist Aleksandras Tarabilda to commemorate the poet-laureate Bernardas Brazdžionis's visit to occupied Lithuania, 1989.

LITHUANIA MY HERITAGE

Edited by Vladas Vijeikis. Published by "Tėviškėlė", Chicago, IL, 1989. 400 pages, \$20 plus \$2 postage. Available at "Lithuanian Days", 4364 Sunset Blvd., L. A., CA 90029, tel. (213) 664-2919.

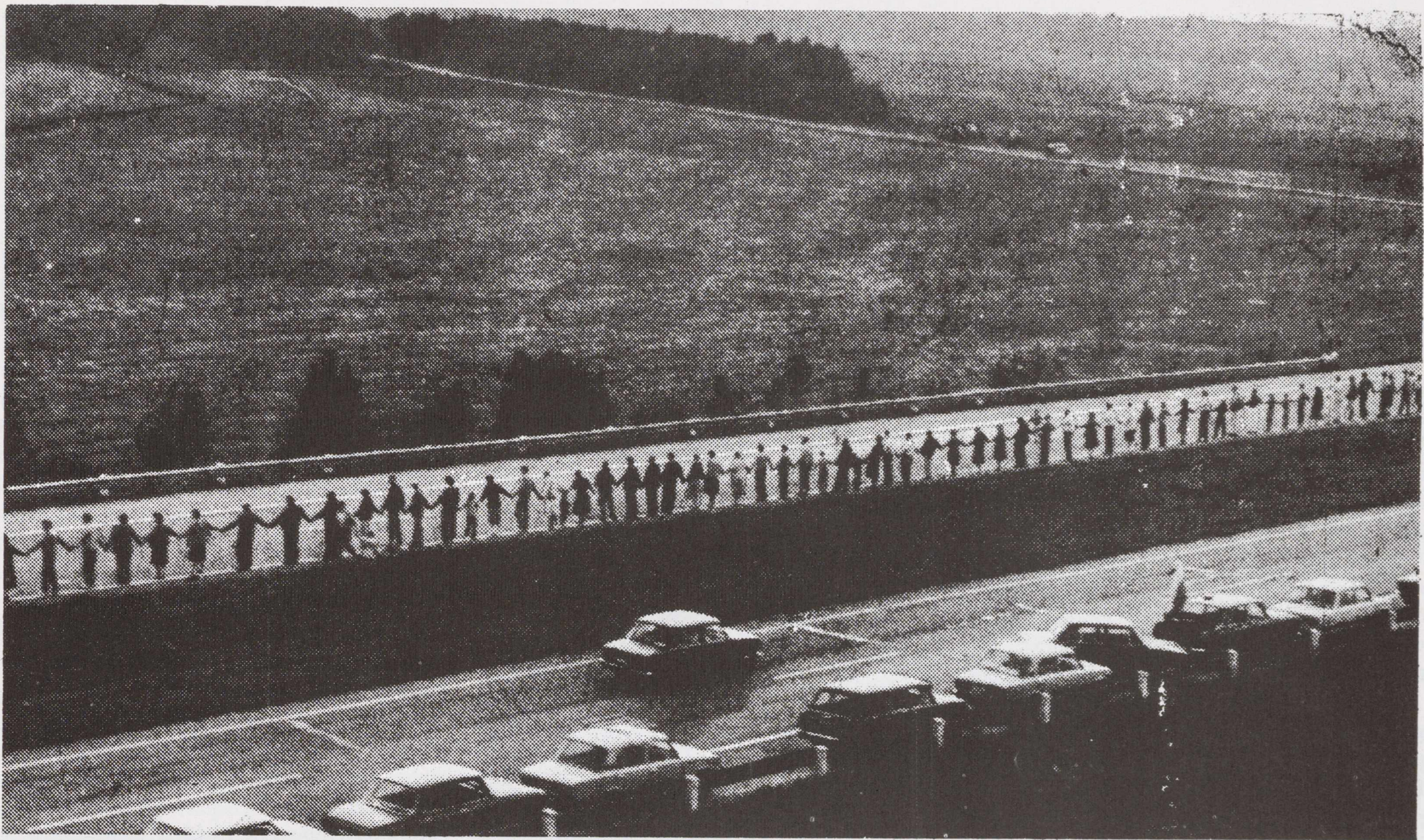
This book is dedicated to those who have never seen the country of their ancestors. Herein are gathered facts and pictures of modern and ancient times.

LITHUANIA 700 YEARS, edited by Dr. Albertas Gerutis. Lithuania 700 years is the first book to appear in the English language that not only tells the story of the Lithuanian state, but succeeds in explaining the Lithuanian people. Jacket design by Paulius Jurkus. 458 p. \$18.

HISTORY OF LITHUANIA by Dr. Joseph B. Končius. A very condensed history of Lithuania. 142 p. \$4.

All these books are available at: "Lithuanian Days" 4364 Sunset Blvd., L. A., CA 90029. Please add \$1 postage.

Marborough's **LITHUANIAN SELF-TAUGHT**, by M. Variakojytė-Inkėnienė. Fifth Edition, 144 p. This system teaches the essentials of Lithuanian language for travel and enjoyment. \$4.75

Juodo kaspino diena, 1989 rugpiūčio 23 d. Pavergtųjų žmonių gyva grandinė nuo Vilniaus iki Talino, Estijoje. Čia grandinės pradžia prie Vilniaus.

Black Ribbon day on August 23rd, 1989, was commemorated by a human chain from Vilnius, Lithuania to Tallin, Estonia. In the picture beginning of the Chain, near Vilnius.

PAVERGTŲJŲ IR PAVERGĖJŲ ILIUZIJOS

Kas dabar darosi Sovietų Sąjungoje, įskaitant Pabaltijo respublikas ir Lietuvą?

Gorbačiovo paskelbti perestroika-persitvarkymas ir glasnost-viešumas sovietuose dar vis eina į priekį, nors patsai tų idėjų paskelbėjas išsigando, matydamas, kad viskas vyksta ne jo pageidauta, svajota, planuota, tikėta kryptimi. Karts nuo karto jis net atvirkščiai pakalba, gąsdindamas “perestroikininkus”, kad tik jie neišeitų iš jo kontrolės ir neimtų grėsti “imperijos” subyrėjimui.

Visi daugiau ar mažiau sekame įvykius ir žinome, iki ko viskas nuėjo. Viena reikia pastebėti, būtent tai, kad dviejų paskelbtųjų lozungų kol kas pirmąją ir nesilpnėjančią jėgą veikia “viešumas”: kalbėti, rašyti, skelbti savo nuomonę galima kiek tik nori. Gali kelti Stalino ir stalininkų bei stalinizmo nedorybes, vadinamas kokiais tik nori vardais. Su persitvarkymu kiek prasčiau (ir sunkiau), kadangi čia nepakanka tuščių žodžių, o reikia ir darbų. Jei materialinių gėrybių nepagaminama kiek reikiant savo krašte, bandoma pirkti iš užsienio. Kai jos atplaukia į uostus, reikia išvežioti, išskirstyti po kraštą. Neveikia riedmenys, nes nėra dalių jiems paremontuoti.

Gėrybės, aišku, negali vietoje laikytis nenaudojamos — jos ištirpsta, ir niekas nežino kur, kaip ir kada. Sovietinis pilietis per 70 metų išmoko gyventi ir pats save apsirūpinti, nelauk-

damas malonės iš valdžios, kuri, deja, šian dieną irgi jau nebeturi šimto procentų savo galybės.

Kad juda sovietų pietiniai ar vakariniai kraštai — jie ne gyvybiniai. Bet kai prasideda kalbos apie iki šiol tylėjusį milžiną — Ukrainą, reikalas jautresnis ir pavojingesnis. “Be Ukrainos Sovietų Sąjunga kaip be galvos” — pasirodė J.V. spaudoje teigsniai. Be galvos? Gal tikriau būtų pasakius — be pilvo. Nors tas “pilvas” irgi jau per kelis dešimtmečius gerokai ištuštėjęs.

Yra tokia lietuvių patarlė: “mažas kupstas didelį vežimą verčia”. Ta patarlė šiandieną pildosi. Gal vežimo ji dar nenuvertė, bet judina, ir judina iš pagrindų. Pabaltijo valstybės — Lietuva, Latvija ir Estija — jau tiek toli persitvarkymo keliu nuėjusios, kad nekreipti į jas dėmesio nebegalima.

Rugsėjo 13 dieną jų vyriausybės atstovai buvo pakviesti į Maskvą pas Gorbačiovą, kuris pats asmeniškai su jais kalbėjosi, gal tikriau jiems kalbėjo, aiškino situaciją; ekonomika, esą, plėtojama normaliai; produkcija vykdoma sėkmingai; tik “politinė situacija tebėra sudėtinga”. Turėdamas mintyje perdidelį tų respublikų savarankiškumo užmojų, Gorbačiovas pabrėžė, kad sprendžiant tarpnacionalines problemas, “ne visada randamas teisingas orientiras”. Sėkmei pasiekti pabrėžė visų pertvarkos jėgų integravimą, respublikų suverenu-

mo stiprinimą, jų partijų vaidmens savarankiškumo didinimą. Esą, reikia mažiau kalbėti apie “senas ir naujas skriaudas”, “savitarpio pretenzijas”, o daugiau apie svarbiausių problemų reikalą. Reikia ieškoti “protingų kompromisų”, o ne diferenciacijų.

Duotame Tass-Eltos pranešime pažymimos trys išvados.

I. Spręsti visas mūsų (!) problemas tik federacijoje, visiems kartu.

II. Niekas be partijos negali atlikti pervarkos ir nacionalinio klausimo taip planingai, kryptingai ir užbaigti iki galo.

III. Visų tautybių piliečių teisių lygybė.

Jau iš pirmo žvilgsnio matosi tų teiginių (nesuderinamų) konglomeratas: ir taip ir ne, ir taip ir ne.

“Bet kurie mėginimai suvaržyti piliečių teises pagal tautinį požiūrį turi būti laikomi prieštaraujančiais valstybingumo ir humanizmo principams”.

Tačiau: nacionalines idėjas spręsti tegali tik internacionalinis partijos aparatas.

Kokios viltys dėl tautos suverenumo, tiksliau — nepriklausomybės? Kol kas — jokių. Suverenumo siekimą Gorbačiovas pavadino “emocijų sukeltomis iliuzijomis”.

O kad jo, jo pirmtakų per 70 metų vykdyta “didžioji iliuzija” jau subyrėjo, prieš tai jis užsimerkia. Kiek ilgai ir kiek toli galima eiti užsimerkus?

SPAUDOJ IR

GYVENIME

VLIKO PAREIŠKIMAS

Visų lietuvių aukščiausias ir pagrindinis tikslas yra Lietuvos valstybinės nepriklausomybės atstatymas. Gotlando komunikatas, pasirašytas 1989 m. rugpjūčio 6 d. visų pagrindinių lietuviškų veiksmų, siekiančių Lietuvai laisvės, tai tiksliai nurodo.

Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas atidžiai seka įvykius okupuotoje Lietuvoje ir deda visas pastangas, kad Vakarų valstybių vyriausybės nepripažįstančios Lietuvos okupacijos ir jos neteisėto įjungimo į Sovietų Sąjungą, būtų tiksliai informuojamos apie okupuotos Lietuvos ir laisvojo pasaulio lietuvių pastangas Lietuvos nepriklausomybės kovoje.

Mūsų visų bendros pastangos pasmerkti gėdingą Hitlerio-Stalino pakta bei jo slapto protokolus jau atneša teigiamų rezultatų. Dauguma Vakarų valstybių jau yra pasmerkusios Hitlerio-Stalino pakta ir net Vakarų Vokietija laiko jį negaliojančiu.

Mes visi turime ir toliau bendrai visomis jėgomis dirbti, kad Hitlerio-Stalino pakto pasekmės taip pat būtų panaikintos ir Pabaltijo valstybės, Lietuva, Latvija ir Estija, vėl taptų laisvomis be jokių išorinių įtakų savo ir savo piliečių ateitį kuriančiomis valstybėmis.

Teigiamai priimame Sovietų deputatų komisijos pripažinimą, kad Hitlerio-Stalino paktas su visais slaptais protokolais tikrai buvo nacistinės Vokietijos ir komunistinės Stalinio vadovaujamos Sovietų Sąjungos pasirašytas. Griežtai atmetame Sovietų Sąjungos komunistų partijos centro komiteto grąšinimą okupuotos Lietuvos vyriausybei, laisvės siekiantiems judėjimams, politinėms grupėms ir okupuoto krašto piliečiams, kad jie nustotų reikalavę Lietuvai nepriklausomybės ir atsiskyrimo nuo Sovietų Sąjungos, ką leidžia pati Sovietų konstitucija. Atmetame tvirtinimus, kad dabartinė padėtis okupuotoje Lietuvoje nėra Hitlerio-Stalino pakto pasekmė. Tai yra pakartojimas per daugelį metų stalinistinės diktatūros skelbto melo, kurį atmetė Vakarų demokratinės vyriausybės, Europos Parlamentas, Helsinkio Baigiamasis Aktas, ir 7 milijonai Lietuvos, Latvijos ir Estijos piliečių.

Šis pareiškimas bus pasiųstas Europos Parlamentui, Jungtinių Amerikos Valstijų ir Prancūzijos prezidentams, Anglijos ministerei pirmininkei, Kanados ministerių pirmininkui, Vakarų Vokietijos kancleriui ir Jungtinių Tautų generaliniam sekretoriui.

Dr. Kazys Bobelis
Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo
Komiteto pirmininkas
(ELTA, 1989 rug. 30 d.)

SAJŪDŽIO TELEGRAMA GORBAČIOVUI IR LIAUDIES DEPUTATAMS

Rugpjūčio 28 d. Sąjūdžio vadovybė pasiuntė šią telegramą SSRS liaudies deputatų antrajam suvažiavimui ir SSRS AT prezidiumo pirmininkui Gorbačiovui:

TSKP CK vardu paskelbtame pareiškime dėl padėties tarybinio Pabaltijo respublikose yra daug netiesos. Tai rodo, kad TSKP CK aparatas naudojasi arba nekompetetingais ar blogos valios informatoriais. Ir viena ir kita, kol TSKP CK aparato galia tebėra panaši į grupės žmonių diktatūrą sudaro pavojų Tarybų Sąjungos tautoms. Atkreipdami į tai būsimo TSRS liaudies deputatų antrojo suvažiavimo dėmesį, kartu protestuojame prieš pareiškimo toną, išeidžiamus epitetus, tautų nesantaikos kurstymą. Ypač pavojinga yra to pareiškimo antikonstitucinė nuostata, nukreipta prieš respublikų ir tautų apsisprendimo teisę.

Pasirašė SSRS liaudies deputatai: Buračas, Landsbergis, Marcinkevičius, Ozolas, Prunskienė ir kiti.

(ELTA)

P. E. N. KONGRESAS REMIA LIETUVIŲ KOVĄ UŽ LAISVĘ

Rugsėjo 29 d. Montrealyje, Kanadoje, baigėsi 54-sis Tarptautinio P.E.N. Klubo kongresas, kuriame dalyvavo ir keliolika lietuvių rašytojų. Šį pavasarį patvirtintą nepriklausomą lietuvių P.E.N. centrą atstovavo iš ok. Lietuvos atvykę prozininkai R. Lankauskas (pirmininkas), R. Gavelis, R. Kašauskas, poetas K. Platelis, kritikas ir "Vagos" leidyklos vyr. redaktorius A. Krasnovas, vertėjos ir literatūrologės G. Baužytė-Čepinskienė ir R. Rudaitytė-Lankauskienė, bei išeiviai K. Almenas, H. Nagys, A. Staknienė, I. Gražytė-Maziliauskienė, V. A. Jonynas ir kt.

Kongreso metu buvo vienbalsiai priimta suomių P.E.N. centro pasiūlyta rezoliucija, remianti estų, latvių ir lietuvių rašytojus "jų kovoje už laisvą ir demokratinę visuomenę". Rezoliucijoje sakoma, kad pasaulinė rašytojų organizacija yra patenkinta demokratine raida Baltijos šalyse, bet reiškia susirūpinimą pastaruoju metu "įvairių sovietinių organizacijų, grupių ir individų" paskelbtomis deklaracijomis prieš žodžio laisvę.

Pabaltijo atstovai veiksmingai gynė savo tautų reikalus. Pavyzdžiui, Rytų Vokietijos rašytojai prasitarus apie Baltijos šalyse dabar "siaučiantį šovinizmą", ji bemačiant susilaukė atkirčio iš K. Almeno, R. Lankausko ir esto Rein Raud'o. Referatą apie išorinę ir vidinę cenzūrą skaitė R. Gavelis. Baltų delegatais ypač domėjosi spaudos ir radijo atstovai.

Svečiai iš ok. Lietuvos skaitė savo kūrybą Toronte ir Montrealyje suruoštuose literatūros vakaruose. Panašūs susitikimai įvyko Bostone spalio 8 d. ir New Yorke spalio 15 d. (Kultūros Židinyje).

(ELTA)

SPALIO DEVINTOJI

Ne nuo mūsų priklausančių aplinkybių — ši savaitgalį, turime pareigą paminėti net du istorinius įvykius: pirmą — tai liūdnos sukakties mūsų istorijoje — minint spalio 9-tąją Lietuvos sostinės Vilniaus netekimą, kai Vilnių 1920-tais metais, tariamui lenkų karininkų sukilimu, vadovaujant generolui Želigovskiui, užėmė lenkai, ta proga pasinaudodama Latvijos kariuomenė užėmė Eglainę ir Subatę su jų apylinkėmis. Vilniaus netekimo epizodas darosi dar liūdnescnis, kai sužinai, kad Pilsudskis ir jo vadovaujantieji Vilniaus užėmimo karininkai buvo kilę ne kur kitur, kaip lietuviškose srityse. Pats Želigovskis gimęs Ašmenos apskrityje, — jo raitelių divizijos vadas pulkininkas Mečislovas Butkevičius — gimęs Kedainiuose. Dar liūdniau, kad vos prieš dvi dienas, t.y. spalio 7-tą dieną, Suvalkuose buvo pasirašyta Lietuvos — Lenkijos sutartis, pagal kurią Vilnius buvo aiškiai paliktas Lietuvos pusėje. Bet už poros dienų — Vilnius jau buvo Lenkijos pusėje. Nežiūrint visokių istorijos audrų: lenkų, rusų, vokiečių okupacijų ir viską niokojančių karų, Vilnius išliko ir tebėra mūsų tautos dėmesio centru — kaip sostinė. Toks Vilnius ir liks.

Kaip gi Vilnius atrodo dabar, bent statistikos rėmuose? Pagal naujausius, jau šių metų statistikos duomenis — Vilniuje skaičiuojama kad gyvena net 110,000 lenkų, kurie sudaro tik 19% visų Vilniaus gyventojų skaičiaus. Turėkime galvoje, kad Vilniuje gyvena ir kitų tautybių (nelietuvių) nemaži telkiniai: rusų, ukrainiečių, žydų. Pavyzdžiui, vien žydų Vilniuje esą dabar net 11,000. O kur kitos tautinės mažumos? Nežiūrint kokioje formoje ir kada atsikurs Lietuvos nepriklausomybė — Vilnius turės likti, bet kokiomis sąlygomis, Lietuvos sostine. Žinoma, Vilnius visada sudarys kontraversijos Lietuvos santykiuose su Lenkija. Dėl to — dabar Lietuvoje tebevykstančio Lietuvos nepriklausomybės atgimimo sąjūdžio vadai neturėtų pabūgti ateities pinklių, nes Lenkija niekada neatsisakys Vilniaus, kaip ir Vokietija reikalaus Klaipėdos ir Karaliaučiaus. Latvija, tur būt, pretenduos į Palangą, o rusai, sovietinės ar kitokios valdžios formos, — pretenduos į visą Lietuvą.

Vlado Bakūno žodis per Kalifornijos
Lietuvių Radijo Klubo valandėlę,
Los Angeles, spalio 7 d.

GAUTA PAMINĖTI:

Dr. Jurgio Gimbuto Jonas Šimoliūnas monografija, 229 psl., kaina nepažymėta. Išleido Lietuvos Šaulių sąjunga tremtyje, 1988 m. Čikagoje.

Broniaus Povilaičio Lietuvos žemės ūkis 1918-1940. Išleido dr. Br. Povilaičio knygos leidimo fondas. Toronto, 1988.

BENDRADARBIAUTI SU KOMUNISTINE VALDŽIA — NE SU TAUTA — TAIP

Kunige Alfonsai, i kunigų seminariją įstojote 1942 metais, turėdamas 18 metų. Ar negąsdino pasirinktas kelias? Juk jis tada vedė į dygliuotą ateitį?

Anksčiau mane viliojo kariškio gyvenimas. Mano giminėje buvo karininkų. Bet kai karo metu pamačiau užmuštus rusų karius, kritusius kautynėse, supratau, kad tėvynę reikia ginti kitame fronte, — dvasiniame. Ėjau į kunigų seminariją kaip į galimybę daugiau padaryti savo kraštui. Iš patirties žinojau, kad kunigas su tauta bendrauja visą laiką — nuo ryto iki vakaro. Į kunigystę išėjau kaip į frontą, iš kurio dar ir dabar nepasitraukiu.

Antraisiais seminarijoje metais i Lietuvą grįžo bolševikai. Kaip pasikeitė seminarijos gyvenimas?

Grįžo ne antrais, bet trečiais metais. Dvejus metus seminarijoje išbuvau vokiečių okupacijos laikų. Vokiečių okupacijos metais seminarija buvo lietuvių rezistencijos centras. Čia ateidavo ir kariškiai ir mokslo vyrai — visi, kurie mylėjo Lietuvą. Būdamas seminarijoje, aš turėjau progą pažinti daugelį žymių Lietuvos veikėjų. Į mus, klierikus, jie žiūrėjo su tam tikru respektu, nes žinojo, kad mes esame ištikimi savo idealams ir savo kraštui.

Kada atėjo sovietai, viskas diametraliai pasikeitė. Pradžioje gyvenimas seminarijoje ėjo sena vaga, bet gana greit prasidėjo areštai ir vadovybės persekiojimas. Mes tada supratom, kad prasidėjo nauja fazė ir kad reikia ruošti kentėjimams. Man kažkaip pasisekė prie sovietų išsilaikyti porą metų, o paskui areštavo.

Jau 1944 m., sovietų kariai sulaikė mus, nuvarė į komendantūrą ir reikalavo eiti į frontą. Iš to įvykio prisimena viena detalė. Ukmergėje buvo karo komisaras, surusėjęs lietuvis Kučinskas, kilęs nuo Utenos. Kalbėjo uteniške tarme. Kokias penkias valandas mes su juo kalbėjome. Jis siūlė stoti į karo mokyklą ir už 6 mėnesių pažadėjo leitenanto laipsnį, o už metų — vyr. leitenanto. “Iki šiol”, jis sakė, “jus toleruoja, bet vėliau karjeros nepadarysite”. Aš jam pasakiau, kad negaliu stoti į karo mokyklą, nes neturiu idėjinio pagrindo. Jis nusijuokė ir pasakė: “Jūs manote, kad pas mus su idėjomis stoja į karo mokyklą?” Tada jis mus išleido, priminęs, kad jei antrą kartą kareiviai mus čia atves, tai nieko negalėsias padėti.

Juozas Keliuotis savo prisiminimų knygoje “Dangus nusidažo raudonai” rašo, kad turbūt 1945 kurį laiką gyvenęs aktyvų Juozo Skvirecko rūmuose ir bendradarbiavęs su kunigų seminarijos dėstytojais. Ar Jums žinomas tas faktas?

Pasisako kun. Alfonsas Svarinskas, sovietų gulage atkalėjęs 21 metus už Lietuvos laisvės ir žmogaus teisių gynimą.

Buv. prezidentas Ronald Reagan priėmė Los Angeles apsilankiusį kun. A. Svarinską. Baltų Laisvės Lygos vice-pirm. A. Nelsienė skaito vertimą A. Svarinsko laiško prezidentui.

Former President Ronald Reagan met with the visiting Rev. A. Svarinskas in Los Angeles on Aug. 22, 1989, the eve of “Black Ribbon” day. Angele Nelsas, vicepresident of the Baltic Freedom League, is reading a translation of Svarinskas’s letter to the President.

Arkivyskupas Skvireckas tuo metu jau buvo užsienyje, bet jei Keliuotis gyveno arkivyskupijos rūmuose nelegaliai, klierikai negalėjo apie tai žinoti. Bet 1945 m. per Velykas mes buvome palikti asistai, kai kiti išvyko atostogų, ir pas jėzuitus šventėme Velykas. Teko prie vieno stalo sėdėti su Keliuočiu. Jis laikėsi atokiai, tad net nežinojom jo pavardės. Tik vėliau sužinojome, kad buvo Keliuotis. Supratome, kad jis kokioje tai pusiau nelegalioje padėtyje. Pokalbio su juo nevedėme.

Man Keliuotį dažnai tekdavo sutikti 1964, kai antrą kartą grįžau iš lagerio. Susitikdavome pas Ladygienę. Tada aš jį gerai pažinau. O dabar kai grįžau, jo gyvųjų tarpe nebebuvo.

Keliuotis taip pat rašo, kad seminarijos vadovybė bijojusi savo rūmų sargo, kuris turbūt buvęs saugumo agentas. Ar tą sargą pažinojote, ar prisimenate ir ar tai buvo tiesa?

Tas sargas buvo ne seminarijos, bet kurijos rūmų sargas. Ten mes eidavome klausyti paskaitų, mat vieni gyvenome pas jėzuitus, kiti — pas marijonus. Niekas neabejojo, kad Vasiliauskas buvo užverbuotas. Tas senukas nieko negalėjo padaryti. Mūsų buvo daug, eidavome būriu, ir nugirsti negalėjo ką mes kalbame. Senukas prikibdav, kad mes teršiame laiptus, bet niekas su juo kokių reikalų neturėjo. Jį gerai prisimenu — liesas senukas,

aukštas, su ūsais. Gi pas jėzuitus ir pas marijonus durininkai buvo broliukai. Sargų nebuvo.

Keliuotis iš to laiko prisiminimų rašo, kad kurį laiką buvo prisiglaudęs pas vienuolius pranciškonus. Bet čia, jis rašo, būklė buvusi dar blogesnė. Cituoju: “pats vienuolyno vadovas nepatikimas ar jau išprotėjęs”. Ar ką nors apie tai žinote?

Nežinau apie kuriuos pranciškonus jis kalba. Vieni gyveno prie vytautinės bažnyčios, ir man čia teko 1944-45 m. gyventi, kiti — Žaliakalnyje, Darbininkų gatvėje. Manysčiau, kad jis kalba apie vytautinės bažnyčios pranciškonus. Nedrįsčiau tvirtinti, kad tas vadovas buvo agentas, nes vėliau jį nuteisė 25 metams lagerio. Bet visa eilė kunigų, jų tarpe ir jis, bandė NKVD viceministrą Narkavičių apgauti. Bet NKVD juos apgavo: visus pasodino, išskyrus kan. Stankevičių. Šiaip jis palaikė bažnyčios gyvenime tautinę liniją. Giedodavo Lietuvos himną, duodant moterystės sakramentą, stalelį apdengdavo tautine vėliava, ir visi prieš tą vėliavą atsiklaupdavo. Vietoj stulos, jis pradėjo naudoti tautinių spalvų kaspiną. Taip jis elgėsi iki 1948 m. Tada jį areštavo, gavo 25 metus ir atsidūrė Kazachstane. Grįžo invalidas ir netrukus mirė. Sakyti ką nors bloga apie jį nedrįsčiau. Keli jų bandė kažką laimėti diplomatinio keliu. Čia tikėtų liaudies posakis: “Neik

su velniu obuoliauti — neteksi nė obuolių, nė maišo”.

Šiaip jau vytautinėn buvo grįžusi Tumo-Vaižganto dvasia. Sekmadieniais čia rinkdavosi šviesuomenė, mišių metu giedodavo vokalistai ar grodavo instrumentalistai. Pranciškonai juos pavaišindavo. Prisimenu mišias laikydavo prof. Kuraitis, smuiku grodavo Matiukas ir t.t.

Jūs gerai pažinote Keliuotį. Vokiečių okupacijos metu jis buvo “Vienybės” sąjūdžio ideologas. Kai kas mano, kad jis rezistenciją organizavo, 1944 sovietams grįžus.

Abejoju. Jis ne tam gimęs. Jis buvo mielas pokalbininkas, geras pasakotojas, bet ne praktiškos rezistencijos žmogus.

Iš koncentracijos stovyklos grįžote kito kalinio, vysk. Pr. Ramanausko, išventintas i kunigus. Ar kacete praėjote bet koki teologijos studijų kursą?

Aš buvau išbuvęs keturis metus seminarijoje. Formalių studijų lageryje nebuvo, bet ten bendravau su kunigais, vyskupais, profesoriais ir išėjau gyvenimo universitetą. Trūkstantas studijas papildžiau grįžęs į Lietuvą. Paskirtas vikaru (ar altarista) į Kulautuvą, prie kunigų seminarijos baigiau teologijos kursą.

Ar Lietuvos partizanai dėjo vilčių į lietuvius, atsidūrusius Vakaruose?

Manau, kad daugelis pilnai nesupranta, kaip susikūrė partizanai. Aš tas sąlygas gerai pažįstu. Kai tik rusai užimdavo kurį nors apskritį, skelbdavo mobilizaciją. Prisistatyti į karinius centrus duodavo 15-20 dienų. Po to neprisistačiusius pradėdavo gaudyti ir šaudyti. Vyrai slėpdavosi, organizavosi į būrius, ginklavosi ir taip prasidėjo pasipriešinimas prieš okupantus. Jei nebūtų buvę mobilizacijos, į miškus būtų daugiausia pasitraukę tik tie, kurie bijojo represijų.

Tuo metu kai vyko mobilizacija, sunkūs mūšiai vyko Kurlande ir prie Budapešto, Vengrijoje. Mobilizuotus vyrus, neapmokytus, tuoj siųsdavo į tas vietas. Visiems buvo aišku, kad rusai nenorėjo kareivių, o tik sunaikinti Lietuvos vyrus, kuriais nepasitikėjo. Kaimas beveik ištisai išėjo į mišką, o iš miestų tam tikra dalis į kariuomenę. Kurie išliko gyvi, grįžo suluošinti.

Partizanai tam tikrų vilčių turėjo, bet žinojo, kad karo laimėti negalės. Partizanų judėjimas pasidarė populiarus. Tauta juos mylėjo ir rėmė. Į partizanus buvo pradėta žiūrėti, kaip į kovotojus dėl Lietuvos laisvės. Tada į miškus pradėjo trauktis jauni vyrai, kurių mobilizacija dar nelietė, ir moterys.

Bet kai kurie iš Lietuvos atvykę žmonės ir iš mūsų tarpo platina mintį, kad į miškus išeiti suviliojo iš Vakarų ateinanti klaidinanti propaganda, — esą Vakarai pradėsią prieš sovietus karą.

Aš autoretingai galiu teigti, kad to nebuvo. Jei nebūtų buvę mobilizacijos, partizaninis judėjimas nebūtų išaugęs. Jokių radijo transliacijų iš Vakarų nebuvo. Pradžioje jie

Kun. Alfonsas Svarinskas apie 1955 m. Sibiro lageryje. I-je eilėje iš k.: kun. Jonas Žvinys, Vladas Nasevičius (mirus), kun. Liudvikas Puzonas. II-je eilėje — Remigijus Jonutis (mirus), kun. Alfonsas Svarinskas ir kun. Tadas Budraitis (mirus).

Rev. Alfonsas Svarinskas about 1955 in Siberian prison camp. 1st row, from l.: Rev. Jonas Žvinys, Vladas Nasevičius (deceased) Rev. Liudvikas Puzonas; 2nd row, from l.: Remigijus Jonutis (deceased) Rev. Alfonsas Svarinskas and Rev. Tadas Budraitis (deceased).

Pasikalbėjime minimas advokatas Zigmas Toliušis Sibire 1951-1955 metais.

Attorney Zigmas Toliušis, mentioned in the interview, in Siberia, 1951-1955.

buvo vadinami “žaliukais”, o kai sovietai pradėjo jiems prikergti “banditų” terminą, atsirado “partizanų” pavadinimas.

Kokios jėgos pagrindinai kovojo su partizanais: lietuviškieji stribai ar rusų karinės jėgos?

Pradžioje kol dar vyko karas, rusų pajėgų daug nebuvo. Jie pradėjo organizuoti “naikina-muosius batalijonus”, kurių narius žmonės vadino “sribais”, “skrebais”; kitaip sakant, turėjo būti rusiški esesininkai. Užteko pasakyti “skrebas”, — tai viskas aišku. Tas žodis iš lietuvių kalbos žodyno neišnyks. Vėliau, norėdami jiems gražinti garbingesnę vardą, rusai juos vadino “liaudies gynėjais”

Iki 1945 vasaros partizanai valdė provinciją. Užpuldavo miestelius. “Stribai” i kautynes su partizanais nestojo. Buvo rusų žvalgai.

Kai karas baigėsi, į Lietuvą Vidaus Reikalų Ministerija prigrūdė garnizonus. Maždaug 30 km. spinduliu po vieną batalijoną. Tada tie garnizonai veikė kartu su “skrebais”. O kai vykdavo siautimą, atveždavo kariuomenę, vidaus reikalų kariuomenę, iš Vilniaus, Kauno,

Šiaulių ir kitur. Jų būdavo tiek daug, kad per mišką eidavo kas metras vienas nuo kito kareivis. Partizanams buvo sunku išsilaikyti, juo labiau, kad pas mus miškai menki. Taigi, viską vykdė rusai, o mūsų žmonės buvo tik baudžiauninkai.

Lietuviai partizanai elgdavosi humaniškai. Dažniausiai paimtus nelaisvėn rusus paleisdavo. Gi rusų kariniai teismai tokius siųsdavo 25 metams į lagerius. Teko kalbėti su vienu tokiu karininku, kuris gyrė lietuvius partizanus. Prisiminė vieną nuo Prienų kilusį partizanų vadą “Žaibą”. Tokie nuteisti rusai keikdavo ne partizanus, bet savuosius.

Anksčiau, kurie vykdavo į Vakarus, turėdavo uždavinį klaidinti išeiviją, todėl ir kalbėdavo apie “užsienio propagandą”, išvedusią Lietuvos vyrus į mišką. Jie skelbė melą. Lageriuose sėdėjau su šimtais partizanų, su aukšto laipsnio karininkais, k. t. gen. Pečiulioniu, ir niekad negirdėjau apie užsienio propagandą. Žinoma, kartais patys žmonės pasakydavo, kad girdėję per radiją gerą žinią, kad galys prasidėti karas. Bet tai buvo pačių žmonių noras vieniems kitus paguosti.

Kun. A. Svarinskas (dešinėje) kalbasi su Simu Kudirka (kairėje) šalia Kudirkos M. Bonatienė. Rev. A. Svarinskas (at right) speaking with Simas Kudirka (far left). In the middle, from l.: M. Bonatas.

Jūs, Kunige, ir daugelis kitų labai sunkiose lagerių sąlygose nepalūžote. Kas teikė dvasinių jėgų atsilaikyti? Kentėti mėnesius nėra lengva, o jūs kentėjote dešimtmečius.

Čia turbūt tiktų ministerio Urbšio žodžiai: "Tikėjimas į Dievą ir šviesią tėvynės ateitį". Tai dvigubas tikėjimas. Be tikėjimo į Dievą, tėvynės meilė būtų menka. Čia tiktų ir indų filosofo Rabindranath Tagore žodžiai: "Tėvyne, aš nemylėčiau tavęs taip labai, jei nemylėčiau Dievo labiau už tave". Jei nėra Dievo, nėra meilės ištakos. Visos upės be šaltinio išdžiūsta.

Visokie racionalistai ir liberalai jūsų krašte, kurie burnoja prieš Dievą, kenkia lietuvių tautai. Tikėjimas išgelbėjo lietuvių tautą nuo klaidingų žingsnių ir padėjo išsilaikyti. Lageriuose ir tardymo kameroose aš nesutikau ateistų, išskyrus tardytojus. Net ir ne taip giliai tikintieji, kai vieną išvesdavo tardyti, kalbėdavo rožinį, kad tardomas atlaikytų ir neišduotų kitų. Jei kelis tardo, tai rožinį kalbėdavo kelis kartus. Aš tada buvau klierikas, tai kiti mane laikė jau klebonu, ir aš turėjau vadovauti maldoms. pav. toks Lietuvoje kairių pažiūrų advokatas Zigmas Toliušis, meldavosi kartu.

Grįžęs iš lagerio, su senute žmona priėmė moterystės sakramentą Karmelitų bažnyčioje Kaune.

Prieš kelerius metus vienas mūsų mėnraštis priekaištavo LKB Kronikai, kad esanti neobjektyvi. Ar tai nėra priekaištas dvasiškams dėl dalyvavimo politiniame tautos gyvenime?

Mane Amerikos Balso korespondentas irgi klausė, ar kunigai "maišysis" lietuvių tautos gyvenime. Kai kovojome, niekas neklausė apie tikėjimą. Klausėme, ar neužverbuotas. Kas kalba apie "maišymąsi", kunigus laiko už lietuvių tautos ribų. Atsakau aiškiai: kaip

lietuvis aš visada "maišysiuos". Dar laisvės neatgavome, o jau nurodinėjame, kas ką galės daryti. Man labai seniai lageryje KGB pažadėjo laisvę, jei iš gyvenamo namelio, eidamas į bažnyčią, neiškrypsiu iš nurodyto takelio. tokios "laisvės" nepriėmiau ir kalėjau toliau, nors prižadėjo automobilį maistui ir sunkvežimį malkoms parsivežti.

Rusai ateistai Lietuvai darė skriaudas — priešinomės, jei ateityje saviškai ateistai tą pat darys — priešinsimės.

Yra sakoma, kad politika yra valstybės valdymo menas. Tad kas turi teisę nurodinėti, kam valia tokiu menu užsiiminėti, o kam ne.

Nepriklausomoje Lietuvoje bus ne tik tikintieji, bus ir ateistų. Svarbu, kad būtų dori lietuviai. Tada bendradarbiavimas imanomas.

Ar Lietuvoje buvo ateistų, kurie su tokiu pat pasiaukojimu kovojo dėl Lietuvos laisvės, kaip kunigai, vienuolės, ir pasauliečiai tikintieji?

Gal buvo vienas kitas. Bet manyčiau, kad labai maža. Aplamai buvo tikintieji. Kaip minėjau, adv. Toliušis buvo kairiųjų pažiūrų, bet lageryje didelį kryžiaus ženklą darė. Kai sutikau Kaune, jis man sakė: "Kai pamatau bažnyčios bokštą, norisi verksti. Čia yra Lietuva".

Ar esate susipažinęs su Amerikos lietuvių nesutarimais bendravimo su Lietuvos lietuviais klausimu?

Tie, kurie seniau priešinosi santykiams su Lietuva ir važiavimui į Lietuvą, klydo. Pasitaravo Maskvai. Maskva tokių santykių nenorėjo. Dabar turėtų būti sudarytas "smegenų trestas" vieningai linijai nustatyti, kad klaidų vėl nebūtų padaryta.

Man toks įspūdis, kad su tuo klausimu nesate giliau susipažinęs. Nedaug buvo tokių, kurie važiuojančius į Lietuvą laikė išdavikais.

Didesnė bėda buvo su tais, kurie bendradarbiavimą su tauta norėjo ramstyti sovietų pasiūlytomis taisyklėmis: Lietuvos nelaikyti okupuota, o tik "dabartine", Sniečků laikyti Lietuvos divyriu ir atsisakyti ištikimybės Lietuvos valstybės herbui — Vyčiui, nes tai esąs supuvusio arklio garbinimas. Priėmus tas taisykles, jie teigė, kliūtys išeivijos bendravimui su tauta būtų pašalintos. Kaip į tai žiūrite?

Kas priimtų tokias taisykles, su lietuvių tauta ne bendradarbiautų, bet ją išduotų. Taptų Maskvos bendradarbiais. Galima kai kuo tikėti ar netikėti, bet niekinti šventus dalykus, kaip Vytį, nevalia. Man sunku patikėti, kad buvo tokių lietuvių išeivijoje, kurie galėjo nelaikyti Lietuvos okupuota, o Sniečků laikyti didvyriu. Kai kam Lietuvoje labai naudinga Sniečků laikyti didvyriu: jei jis buvo geras, tai geri buvome ir mes.

Bendradarbiauti su tauta — taip, su valdžia — ne. Bet manęs neramina ir tie, kurie seniau buvo nusistatę prieš bet koki bendradarbiavimą su tauta, o dabar skuba bendradarbiauti su sovietine valdžia. Nepateisinamas skubėjimas išeivijos vadų pasirašinėti po bendrais pareiškimais su Komunistų partijos viršūnėmis, kurios praeities partijos nusikaltimų nėra pasmerkę ar bent viešai atgailą padarę.

Šiuo metu bendradarbiauti su lietuvių tauta galima, išvengiant komunizmo statybos. Bet kaip manote apie išeivių grįžimą į tėvynę?

Dar per anksti. Nereikėtų skubėti. Pirmą Lietuvą turi atgauti laisvę. Tada bus galima kalbėti su Lietuvos valdžia. Dabar viskas Maskvos rankose. Šiuo metu tik paliaubos. Kada nors Maskva gali apkaltinti grįžusius nebūtais nusikaltimais, kaip kad darė praeityje. Dar reikia palaukti. Tik visiems, kas gali, reikia važiuoti į Lietuvą. Ir ne tik vasarą, bet ir žiemos mėnesiais. Ten visą laiką turėtų būti užsienio lietuvių.

Bet kaip Jūs pats? Ar nesiruošiate grįžti?

Ruošiuosi kitais metais pavasarį. Esu rehabilituotas. O jei lietuvių vėl pradėtų vežti į lagerius, turiu vykti ir aš. Ten kunigai labai reikalingi.

Kunigė Alfonsai, gerai pažįstate Lietuvą, suveržtą sovietinėse replėse, jos dvasinius lobius; lietuvių atsparumo laipsnį persekiojimams patyrėte sovietų kalėjimuose ir lageriuose. O kai žiūrite į ateitį, ar be jokių rezervų tikite Lietuvos nepriklausomybę? Koks kelias veda į ją?

Kad Lietuva bus laisva, nė truputį neabejoju. Kitaip nebūčiau ėjęs į kovą ir tiek daug metų kentėjęs. Ir man visai nesvarbu, ar tai įvyks šiandien, ar rytoj. Aš savo tezes visada išsakiau garsiai: nei Rytai, nei Vakarai mūsų neišgelbės. Ką mes padarysime patys, tą ir turėsime. Jei

(nukelta į 10 psl.)

S. Karanausko skulptūra poetui A. Miškiniui, Juknėnai, Utenos aps., 1986.

S. Karanauskas sculpture honoring poet A. Miskinis, Juknenai, Utenos area.

*Nebedžiugins šilo
Ažuolas šakotas,
Jį gudriai ištošė
Kirvis vinkšnos kotu.*

*Ir žiedų saulelę
Ant stogelio kėlė
Ir poetą garsų
Jauną merguželę...*

*Ką žmogus svajojo —
Ašmenys žymėjo.
Dėl tėvynės grožio
Dėl kilnių idėjų.*

A. Skiesgilui, skulptoriui

*Gelsvo ažuolo vaikai,
Saulė ažuolinė.
Palypėdamas aukštai
Meiliai apkabina.*

*Gera šilta ir jauku —
Viršuje mėlynė.
Ten vaikučiai pulkeliu
Paukščių taką mynė.*

*Su nulaužtu kirvuku
Pasaką supynė
Ir nušvito danguje
Saulė ažuolinė...*

SKIEDRYNO DAINIUS

**liaudies meistras
Stasys Karanauskas**

26 liaudies meistrai sukūrė „Čiurlionio kelią“, minint dailininko šimtuosius gimimo metus. Sukūrė nuostabų meno kūrinį gamtoje, po atviru dangum. Tas „kelias“ — antrasis po Ablingos liaudies skulptorių ansamblio, įeina į liaudies meno istoriją kaip mažosios architektūros išmėybė.

„Č. kelio“ leidinyje (1977), išangos žodyje, tarp kitko, sakoma: „Ryšys su liaudies mažąja architektūra drąsiau (*negu Ablingoj. M. pastaba*) atsiskleidė Čiurlionio kelio stogastulpiuose darniau susiliejo skulptūriniai, ornamentiniai, architektūriniai ir tapybiški elementai“.

26-šių meistrų darbų tarpe kaip Ipolito Užkurnio, Kilio, Ulevičiaus, yra ir keletas unteniško Stasio Karanausko darbų. Vienas jo darbų minimas skulptūriniame stogastulpių ansamblyje, kuris stovi netoli Merkinės, ir tai esanti „bene išpūdingiausia pakelės vieta“.

Rašinio autorė A. Kireilienė apie S. Karanausko kūrinį taip rašo: „Stasys Karanauskas pumpuro motyve pavaizdavo žmogaus gyvenimo tarpsnius... Čiurlionio „Saulės sonata“ įkvėpė savamokslį menininką sukurti keturis karalius, simbolizuojančius keturis žmogaus brandos slenksčius. Pats naiviausias karalius — naivus vaikas su gėlių karūna. Karalių jaunuoli puošia liepsnų karūna ir knyga rankose — jis dega noru viską žinoti, suprasti. Suaugęs karalius rymo ant simboliško kardo — jis turi ne tik kurti, bet ir kovoti už gėrį, grožį, todėl jo galvą puošia saulės karūna. Ir pagaliau išminčius su lazda, apie kurią apsigijęs senovinis liaudies išminties simbolis — žaltys. Ant galvos žvaigždėmis spindi karūna, nes „senieji išminčiai iš žvaigždžių spėdavo ateitį“, sakė S. Karanauskas.“ Kitoje stogastulpio pusėje M. K. Čiurlionis, vienoje rankoje laikas teptuką lyg dirigento lazdelę, o antroje paletę su septyniomis dažų dėmėmis, simbolizuojančiomis septynis gamtos garsus. Į viršų kyla net trys saulės. „Nė vienam žmogui neužtenka tos vienos saulės, kur šviečia iš dangaus“, — aiškino meistras.

Įdomiai skulptorius „išnaudojo“ savo „neapsižiūrėjimą“ darydamas stogastulpį šalia rodyklės į Randamonių girininkiją: paimtas medžio gabalas, bekuriant Čiurlionio šeimą, pasirodė beesas pertrumpas, — dailininkas

(nukelta į 10 psl.)

Skulptūra poetės K. Praniauskaitės prisiminimui, Utenos kapinės, 1983.

Sculpture in memory of poetess K. Praniauskaitė, Utenos cemetery, 1983.

Kairėje

S. Karanausko skulptūra-kryžius poeto kun. S. Gimzausko atminimui. Kirdeikiai, Utenos aps.

Wayside cross sculpted by S. Karanauskas in memory of poet and priest S. Gimzauskas, at Kirdeikiai, Utenos area.

* * *

Svilina saulė
Baltai raudona,
Tašau, obliuoju
Ažuolui šonus.
Vakaras gula
Ant žalio gojaus —
Su kirvio pentim
Uodui užtvoju...
Kasau su kalnu
Nugarą kūdą —
Kas mane vargti
Čionai atgrūdo?
Gana per dieną
Kalti ir kalti
Jau sunku šaukštą
Aukštyn pakelti...

* * *

Stogas kiauras.
Pečius griūna —
Kas man taisys trobą?
Aš per dienas drožinėju
Ažuolinę bobą...
Girtas diedas pamylėjo
Mano brangų lobį.
Pažadėjo man degtinės
Ir sulopyt stogą.
Ak tu senas, besmegeni
Ko tikies negausi —
Pats ją drožiau,
Pats mylėsiu
Ir prie savęs spausiu...

* * *

Kas mane pastūmė
Čionai ant skiedryno?
Karštis, šaltis, lietūs
Ir uodai kankina.

Vasaros prabėga
Žalios ir saulėtos.
Nematau jų grožio
Tik rankas pūslėtas.

Tik vartau ant šono
Ažuolą sausuolį
Ir mosuoju kirvį,
Savo vargo brolių.

Bet nebūna liūdna.
Būnu gero ūpo,
Nors nuo medžio kieta
Kaltų plienas trupa.

* * *

Seminaras — seminaras...
Net nuo kupros kyla garas!
Šventas garas aukštyn kyla
Kaip iš ažuolo stovyla...

Skulptūros ir žodžiai
S. Karanausko.

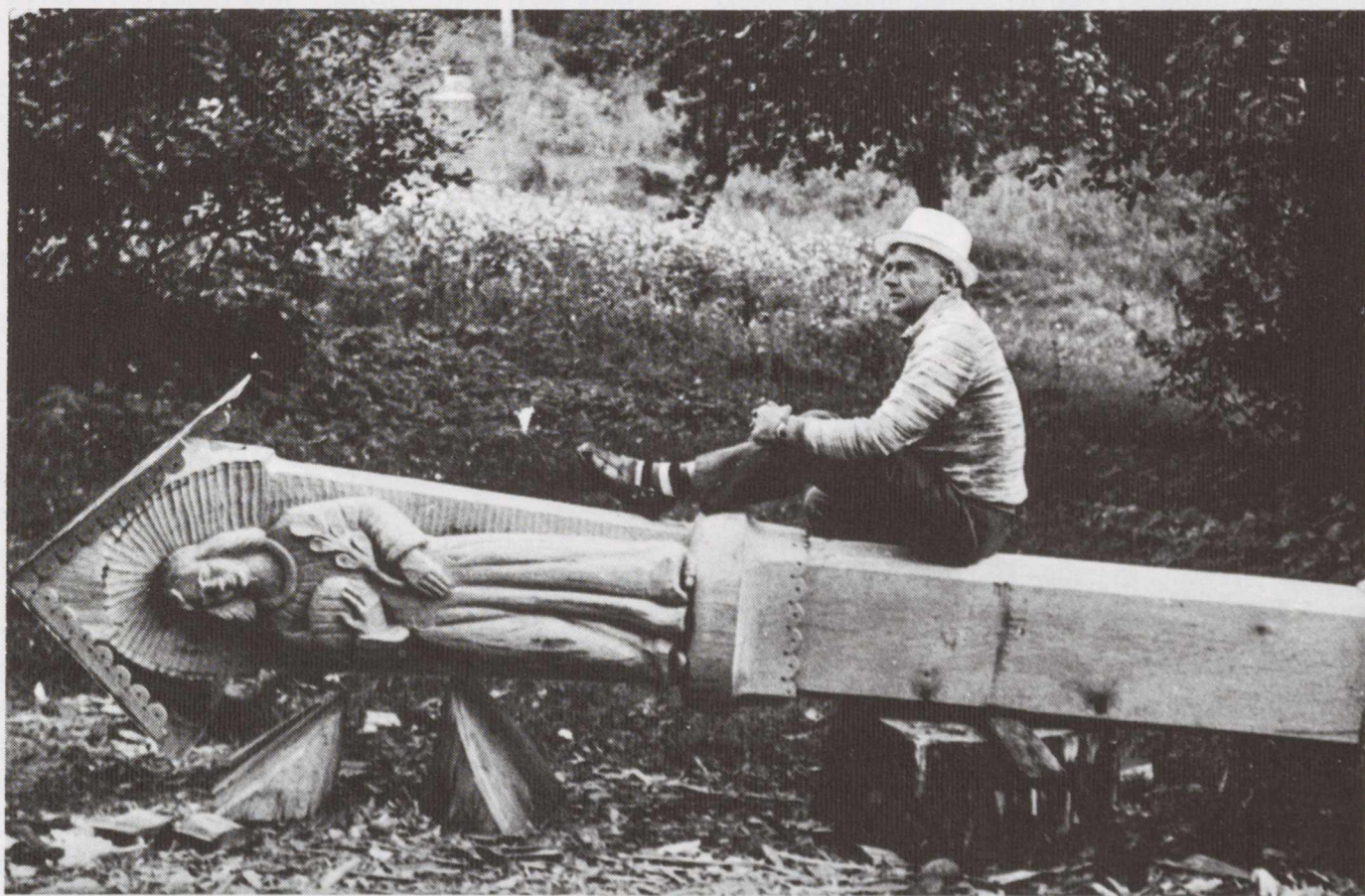
Skulptūra 1863 metų sukilėliams ir jų vadui Povilui Červinskiui, Užpaliai, Utenos aps. 1984.

Sculpture commemorating the 1863 uprising and its leader Povilas Cervinskas, Užpaliai, Utenos area, 1984.

S. Karanausko skulptūra poetui kun. A. Vienožinskiui pagerbti, 1979.

S. Karanauskas sculpture honoring poet and priest A. Vienozinskis, 1979.

S. Karanausko skulptūra, skirta E. Barščiauskaitei, Kaunas, Garliava.

S. Karanauskas sculpture dedicated to E. Barsciauskaite, Kaunas, Garliava.

Skiedryno dainius

(tesinys iš 8 psl.)

Utenos kraštotyros muziejaus moksliniu bendradarbiu; gyvena Utenos rajone. Ir viskas. Apie žmogų kaip menininką — nieko. — Nieko, žinoma ir apie kitus. O ištikrųjų būtų jau pats laikas, kad pasirodytų ištisas veikalas apie Karanausko kūrybą, kaip yra apie Svirskį, Užkurnį ir kt. Tame jo kūrybos albume išryškėtų S. K. didžiulis įnašas į lietuviškąjį liaudies meno lobyną, išaugusi sunkiaisiais Lietuvos nelaisvės metais, kai lietuvių rankos ir už dvasinio bei fizinio kalėjimo pinučių kūrė, ką laisvės dvasia ir niūriausiais metais diktavo.

Laimingu sutapimu su meistrų teko susitikti “Kryžių kalne” šį pavasarį, kai pastatytas jo darbo kryžius — Aldonos ir Bernardo Brazdžionių šeimos padėkos kryžius (pagal Pr. Gasparonio brėžinį). Ta proga “L. D.” žurnalo bendradarbis užprašė meistrą daugiau žinių ir darbų nuotraukų. Gauta 16-kos darbų foto nuotraukos, iš kurių šešios dedamos šiuose puslapiuose kartu su eiliuotais tekstais, kurių autorius yra taip pat S. Karnauskas. Jo tekstai skulptūrinių darbų neaiškina, bet juos tarsi “pailiustruoja”, kartais gerokai nutoldamas nuo vaizduojamos temos, o vien norėdamas “save išreikšti”.

Kodėl skulptorius ėmėsi tekstų (poezijos) rašymo? Yra nemažai dailės pasaulyje kūrėjų, kurie šalia dailės darbų dar plius ir žodžiais mėgina išreikšti, papildyti savo kūrybos pasaulį. Apie tai pats menininkas taip sako: “Dirbant Perlojos ‘respublikoj’ mane taip sužavėjo Lietuvos grožis, kad gailėjausi, kad nėra poeto, kuris apdainuotų mūsų darbus ir keliones po Dainavos kraštą. Tad ėmiau ir pabandžiau kurti skiedryno dainas... Pasijutau, kad ir aš, skiedryno dainius, ne veltui šioj Lietuvėlėj gyvenau. Išauginau keturias dukreles, visas linkusias prie meno, ir jos — keturias anūkes. Net ir žentai sugeba man patalkininkauti ir net savarankiškai tašyti”.

Kokia gi yra to meno kelio pradžia ir ką Stasys Karanauskas yra pats “nutašęs”?

Gimė Utenos apskrities Vyžuonų valsčiaus Šaltinių kaimo ūkininko šeimoje, su broliuku Rapaliuku augo kaip ir visi to krašto vaikai. Pramokęs rašto, kibo į knygas, domėjosi populiariazacijos veikalais, mėgo poeziją. Piešė, drožinėjo, lipdė iš molio. Viskas sekėsi, pasaulis visomis savo idomybėmis viliojo jį pažinti ir į jo kūrybinį procesą įsijungti, kol Svedasų mokyklos penktąjį skyrių lankant susirgo smegenų plėvės uždegimu ir berniukas nustojo girdėjimo. “Visos svajonės ir viltys, atrodė, žlugo”, jo paties žodžiais tariant; iškilo tarsi kokia neperžiangiama siena, atskyrusi jaunuolį nuo garsų, muzikos, žmonių kalbos pasaulio. Nusiramino reikėjo ieškoti tylos pasaulyje, knygose ir darbe, kur nereikia vartoti dialogo. “Taisiau laikrodžius, fotografavau, piešiau portretus, drožinėjau...”

Patraukė į keliones po Lietuvą. Nuvyko iki Rygos ir net Leningrado, Maskvos muziejų, kurie savo tylia kalba jam kalbėjo. Ir jis viską dėjo į širdį, suprato. Paskui dirbo suvenyrų

SU TAUTA — TAIP

(tesinys iš 7 psl.)

mes norėsime laisvės, o girtuokliausime, vogsi-me ir tingėsime, — laisvės neatgausime. Pirmiausiai reikia būti laisvu dvasioje. Aš pats fiziškai buvau vergas, bet mano dvasios niekad nepavergė. Taip, aš pažįstu lietuvių tautą sovietinėje “laisvėje” ir sovietiniuose kalėjimuose ir lageriuose. Ji ištvers, bet negalime iš akių išleisti dalyje tautos isikerojusių blogybių.

Mano įsitikinimu, Lietuvos intelektualai nebūtų atsidūrę kovotojų dėl Lietuvos laisvės eilėse, jei savo aukos nuo 1944 nebūtų atidavę Lietuvos partizanai, Katalikų Bažnyčia su kunigais, vienuolėmis ir tikinčiaisiais. Klaidinga galvoti, kad su Sąjūdžiu prasidėjo Lietuvos atgimimas. Lietuvai nereikėjo atgimti. Teisingiau būtų sakyti, kad aukos žmonės sudarė sąlygas Lietuvos intelektualams saugiai tapti laisvėjimo proceso dalyviais. Jei vėl prasidės Maskvos teroras, išaiškės, kiek vėlai atėjusieji laisvi dvasioje ir kiek jie ryšis aukai. Tikėkime, kad daugumas pasiliks su savo tauta, o nesislėps už partijos bilietaus.

Man atrodo, kad laisvėjimo tikslų skalėje turėtų būti ne ekonominis suverenitetas su lietuvišku automobiliu, bet komunizmo sužalotos tautos moralės atstatymas ir Lietuvos gelbėjimas iš ekologinės krizės. Tai pasiekę, pirmuosius tikslus galėsime įtraukti ekonomiką. Jei nesugebėsime išspręsti ekologinių problemų, mes žūsime fiziškai, nesulaukę laisvės.

Vakarai mums tik gali padėti. Tai turėtų suprasti išeivija. Gerai, kad ji renka popieriui Šapokos istorijai išleisti, bet labiau turėtų organizuoti akciją į Vakarų valstybių vyriausybes, kad nesiduotų sovietų klaidinamos. Tauta išeivijos politinę veiklą Lietuvos laisvės labui vertina labiausiai.

Kalbėjosi Juozas Kojelis
Los Angeles, 1989 m. rugpiūčio mėn. 26 d.

“pratesė beveik trijų metrų stoginyčia su dekoratyvinėmis stoginėlėmis ir įrengė jose inkilėlius...”

S. Karanausko stogastulpių kamienas dažniausia nebūtinai paprastas medžio gabalas, ant kurio laikos vienokia ar kitokia išmoningai išdrožta koplytėlė; jo “kamienas” auga kaip gyvas, sukasi virvėmis ar banguote banguoja gėlių stiebais ir panašiomis fantazijomis.

“Čiurlionio kelio” leidinyje apie Karanauską, kaip ir apie kitus menininkus drožėjus biografinių žinių tėra vos keletas šykščių eilučių: gimė 1928 m., baigė 4 klases, dirba įmonėje, dalyvavo Liaudies meno draugijos organizuotose ekspedicijose Čiurlionio kelyje, ir čia iškilo kaip liaudies meistras. Lavino ranką tapyboje, bet po seminarų Liaudies meno rūmuose perėjo prie skulptūros. Sau pavyzdžiu laikė Vinčą Svirskį, išymiausią lietuvių liaudies

Bernardas Brazdžionis

PRIESAIKA

Rytojų laisvą, didelį ir šviesų
Prisiekiu, Lietuva, tau tardamas, tartum
maldos žodžius,
Jei priesaikos šventos atsižadėsiu,
Tegu liežuvis man prie gomurio pridžius!

Jei iš nakties pūliuojančiom žaizdom
žvaigždėtos
Tau pro laimėjimus ir pralaimėjimus
skaudžius
Neneščiau gerojo likimo man naštos
uždėtos,
Te rankos man, kaip šakaliai du ant pečių
nudžius!

Jei priesaikos keliu keliaudamas paliausiu
Tau iš po kojų plėšti priespaudos skardžius,
O, Lietuva, šventų švenčiausia tarp tautų
kaliausiu,
Te kojos man kaip stuobriai be naudos
nudžius!

Dangus tau laimina istorijoje paženklintą
rytojų,
Mums Dievo duota, protėvių dievų mums
dovanota Lietuva, —
Prisiekiu ir, kaip Tėve Mūsų, tau kartoju:
O Lietuva, gimei laisva ir būk ir būk
laisva! *

* Šią “Priesaiką” autorius skaitė lankydamasis Lietuvoje; Poeto viešnagės proga dailininkas Aleksandras Tarabilda išskaptavo koplytstulpį ir jame įrašė paskutinės eilutės žodžius. (“Žalioji Lietuva”, 1989.VI.20, nr. 8. Žiūr. paskutinį viršelio psl.)

kūrybos meistrą. Per tą visą laiką yra sukūręs arba kaip jis pats sako “nutašęs” per devynias-dešimt įvairiausių paminklų, skirtų asmenims, įvykiams, paties sugalvotoms temoms, artoms, poetams ir jų ikvėpėjoms. Iš jų paminėtini darbai A. Vienažindžiui, Karolinai Praniauskaitei, vysk. A. Baranauskui, Konstantinui Jasiukaičiui, lagerių kankiniui poetui A. Miškiniui, Šiožinių kaimo poetui Jonui Šiožiniui, Vaižgantui, archeologui K. Paunksniui... Kiekvienas jų naujai originalus, kupinas idomos interpretacijos, reikšmingų detalių, stilingos išraiškos.

Vaizdas Vilniaus operos teatre Vilniuje birželio 6 d., kur be svečio B. B. programą atliko V. Kernagis, jaudinančiai dainavęs "Šaukiu aš tautą", akt. L. Noreika, dideliu meistriškumu deklamavęs svečio kūrybos, liaudies dainininkė Veronika Pavilionienė, aktoriai: V. Bagdonas, M. Dautartaitė, Ramūnas Abukevičius. Programą rengė "Sąjūdis". Visą programą transliavo Vilniaus TV.

View of the Vilnius Opera theatre on June 6th, where the program dedicated to B. B.'s poetry was presented; V. Kernagis sang "Šaukiu aš tautą", actor L. Noreika recited some of the guest's poetry; other program participants — folk-singer Veronika Pavilionienė; actors: V. Bagdonas, M. Dautartaitė, Ramūnas Abukevičius. This was organized by "Sąjūdis" and televised by Vilnius TV.

Photo by —Antanas Gylis

TAUTA PASITINKA ILGAI LAUKTĄ POETĄ

Gegužės 28 d. Pavasario poezijos uždarymas Šv. Jono bažnyčioje (dabar Mokslo muziejus). Žmonių — sausakimša bažnyčia. Ir čia mergaitės tautiniais rūbais su gėlėmis rankose, sudaro "pertvarą", tarp programos dalyvių ir entuziastiškos publikos. Sunku apsispręsti kas gražiau atrodo, — ar jų margi tautiniai rūbai ar gražūs lietuviški veidai.

Programą pradeda puikus mergaičių styginis kvartetas. Poetui Brazdžioniui įteikiama Mokslinės-techninės kūrybos draugijų premija. Publika entuziastiškai gieda laureatui ilgiausių metų, neša gėles. Jausti nepaprastai iškilinga, draugiškai šilta nuotaika visus apgaubusi. Prie durų stovintieji, kad ir ne viską girdėję (garsialbiai blogai veikė) įsijungė į šią dvasinę puotą.

Poetas, tik kelias valandas numigęs, po ilgos kelionės iš Biržų, savo poezijos skaitymą pradėjo eilėraščiu "Bažnyčios statytojai" (priminė, kad programa vyksta neveikiančioje bažnyčioje). Akt. L. Noreika, vienas iš geriausių dabartinių skaitovų, deklamuoja Maironio "Kur šiandieną jinai?". Geriausia šių metų

Valerija Baltušienė

poezijos pavasario skaitovė, apdovanota Vilniaus miesto Vykdomojo Komiteto Kultūros valdybos premija, Virginija Kochalskytė — ispūdingai perduoda B. Brazdžionio "De profundis". Sibiro tremtinės sol. Nijolės Ambrozaitytės lūpomis skrenda žodžiai: "Atleiski, Lietuva, jei dar gali atleisti..." ir gal ne vienas kartojo tuos žodžius savo širdyje... Gieda V. Noreika. Brazdžionio "Šiaurės pašvaistė" dainuoja Los Angeles vyrų kvartetas, akompanuojamas R. Apeikytės. Savo kūrybą skaito vietiniai poetai: J. Juškaitis, J. Graičiūnas, J. Mačiukevičius, V. Šulcaitė, J. Jakštas, A. Bučys, M. Vainilaitis, R. Graibus, S. Geda, M. Karčiauskas ir J. Strielkūnas. Svečiai: Vilkaviškio rajono Salomejos Neries kolūkio premiją laimėjusi V. Bogutaitė, iš JAV; Pietras Dinis, iš Italijos, S. Ovezberdyjevas, Turkijos, A. Pranckaitis, VFR, I. Teofilovas, Bulgarijas, W. Piliaras, Austrijos.

Pasibaigus iškilmėms, Poetui ne taip jau buvo lengva net prie mašinos prieiti; žmonių spūstis,

kiekvieno rankose naujai išleista "Poezijos pilnatis", kiekvieno širdyje noras, kaip nors gauti autografa. (Idomu, kad Poetas viešnagės pirmomis dienomis, kiekvienam asmeniškai, pasiklausęs pavardės, įrašinėjo trumpas dedikacijas, — po savaitės, jau tik "su autoriaus linkėjimais", dar vėliau, kai tokia masė knygų autografavimui tik — "Bern. Brazdžionis". Ir tai žmonės laimingi...) Poetas jau — mašinoj, langai atdari, per juos — šimtai rankų su rinkiniu ir autografo prašymu. Dukraitė Dalytė, tarpininkauja. Mašinos viduje knygų stakta auga, organizatoriai jaudinasi, ragina: "važiuojam, nes vėluojam"... o vienas jaunuolis, kaip šventenybę laiko seną B. B. poezijos rinkinį, ir tokiu liūdnu veidu, nustojęs vilties gauti autografa, žiūri... šoferis užveda mašiną... Neišlaikau, ištiesiu ranką paimu iš jo knygą, Poetas pasirašo, per rankas perduodu atgal jaunuoliui, kurio prašvytusi veidu nuriedėjo kelios džiaugsmo ašaros. Tas veidas ir dabar man stovi akyse... B. Brazdžionis, nieko nemato, nieko negirdi, tik pasirašinėja, pasirašinėja, pasirašinėja... O visa "svita" visur vėluoja,

Operos rūmų programoje žodį taria A. Zalatorius, programos vedėjas. Ant stalo matyti liaudies menininko Ipolito Užkurnio skulptūra "Vaidila".

Speaking at the opera House, A. Zalatorius, M.C. of the program. On the table can be seen the sculpture "Vaidila" created by Ipolitas Užkurnys.

vėluoja, vėluoja ir tai ne Poeto kaltė, kad knygu tiek daug, o laiko tiek mažai.

Gegužės 30 d. vėl kelionė į Kauną, kur vakare sporto stadione įvyko "Tremtinio" klubo poezijos vakaras. Nepertoli nuo viešbučio — "Tremtinio" klubas, kur poetas sutinkamas labai nuoširdžiai, esą ir poetas yra tremtinis, — likimo valios tremtinis. Gaudina jaunesniųjų tremtinių pasakojimas, kaip jie dalinasi poeto kūryba, kaip slapta, vakarais, laikraščiais apvynioje, nešė patikimiems draugams pasiskaityti ir išmokti uždraustą poeziją, kaip iš knygos likę tik pirštų vartymo sunešioti lapai, kaip motina (abu tėvai mokytojai) slapčia išmokė "Meškiuką Rudnosiuką".

Kitas — deklamuoja "Šaukiu aš tautą..." ir ypatingai pabrėžia: "šaukiu lietuvi, burtis prie lietuviuo..."

Kun. Kastytis J. Matulionis, neseniai paleistas iš gulago, sudarė sąlygas audiencijai pas kard. V. Sladkevičių. Kardinolas labai šiltai sutiko Poetą, esą "... kai susitikau su jumis, jaučiu, kad susitikau su mūsų tautos šaukliu"; ilgai su juo šnekėjosi, pasidalino nuomonėmis, poetui įteikė dovanų rožinį, visus kitus, kartu buvusius, apdalijo šventųjų paveikslėliais ir savo (kardinolo) herbu.

"Tremtinio" poezijos vakaras, dideliame sporto (ar tik ne buvusiuose Kūno Kultūros rūmuose?) stadijone, — iš anksto buvo numatę, kad publika netilps jokioje salėje. Prigesintos šviesos. Kankliuojama, visiems ir tremtiniam ir mums, išeiviams, nepaprastą tėvynės ilgesį sukelianti "Leiskit į Tėvynę..." melodija.

Bern. Brazdžioniui deklamuojant "Šaukiu aš tautą", dar vis prietemoje, su degančiomis žvakutėmis rankose, pamažu ateina tremtinių

choras, kurį sudaro: tremtiniai, jų vaikai, vaikų vaikai; žodžiai — tremtinių, muzika — tremtinių sukurta. Besiklausant melodijos, parašytos namų ilgesiu degančios širdies ir išgilinus į žodžius: "... už Tėviškės šventos žydėjimą, už gimtąją palaukę..., kad leidi gyventi, ant Nemuno kranto, dėkoju, Dieve, Tau... Už Lietuvą tėvynę Motiną, vargų ir ašarų prisotintą, dėkoju, Dieve, Tau..." net ir akmuo pravirktų... Jausmingai skamba N. Ambrozaitytės dainuojama "Nešiau kaip kryžių..." muz. ir ž. N. Treigienės.

Tremtinių dainos — širdies šauksmas vergijoje! Kaip pranešėja tarė: "Mes kalti tik tu, kad be galo mylėjome Tėvynę...", kas ir atsispindi kiekvienoje jų dainoje, kiekviename eilėraštyje, už tat ir Brazdžionis jiems artimas ir suprantamas, kalbantis ta pačia tėvynės meilės kalba.

"Tremtinio" pirm. A. Pavilavičius sveikina tėvynės laikinai grįžusį Poetą, kurio poezija, buvo gyva ir priespaudos laikais, esą "... čia sėdi Arvydas, gavęs 10 metų kalėjimo, už viešai padeklamuotą B. B. eilėraščių..."

Savo poezijos skaitė tremtiniai, tremtyje gimę jų vaikai ir vaikų vaikai. Bern. Brazdžionio poeziją perdavė skaitovai: V. Kochanskytė, Staliliūnaitė. Venclova deklamavo retai girdimą B. B. "Ko liūdit jūs, Tėvynės gėlės?", parašytą, gana seniai, pirmiesiems trėmimams prasidėjus.

Vėl skaito Poetas "Mano protėvių žemė" ir "Archipelago gulagė" (odė N. Sadūnaitei).

Visą tvarką sporto salėje palaikė "žalieji" ir uniformuoti skautai. Pasibaigus programai, "žalieji", kad išvengus perdidelės Poeto gerbėjų (jų buvo pilna sporto salė, talpinanti

keliadesimt tūkstančių žiūrovų) spūsties, patarė bent pusvalandį palaukti kitame kambaryje... Bet ir gerokai po pusvalandžio prie automobilio dar šimtai žmonių B. Brazdžionio laukė.

Atgal į Vilnių, tą patį vakarą, tiksliau naktį...

Vilnius, gegužės 31 d., Brazdžionio poezijos vakaras Kalnų parke. Raš. K. Saja patikrinęs garsiakalbius, o jų tikrai reikia, tokioje erdvėje, tokiai miniai žmonių, pradeda žodžiais: "Sakome, kad Lietuva — poetų kraštas. Mes mylim ir gerbiame savo tautos dainius... Ne vieną rašytoją, (nuo 1940 m.) ne vieną poetą mes gerbėme ne iš meilės, o iš baimės..."

Pradeda lynoti. B. Brazdžionis tokiam orui nepasiruošęs. Apvelka jį raš. K. Saja savuoju lietpalčiu... Žmonės nesiskirsto, tik iškyla įvairiaspalvių lietsargių marios. Į brolius ir seseris prabyla B. Brazdžionis su "Priesaika", "Ateina pergalė". Po paskutinių eilučių: "... Ar ta ateina pergalė? Ar ta ateina pergalė? Ar ta?" ašaros riedėjo skruostais ne vienam... Laimonas Noreika deklamuoja "Tremtinio malda" ir, po: "... kas tėviškės atkels vartus, kai grįšim? Kas žiburį uždegs, kas alkanus pavalgydins?..." — dar daugiau drėgnų veidų... Puikūs deklamatoriai-skaitovai: V. Kochanskytė, Arūnas Abukevičius išsijautė į B. B. poeziją. V. Pavilionienė, liaudies dainininkė, visus išjudino su tarmiška "Oi vėlus, vėlus, vėlus vakarėlis" daina į kurią įsijungė publika ir nuskambėjo "vakarėlis" Vilniaus kloniais. Vytautas Kernagis, populiariausias dainininkas, dainuoja "Šaukiu aš tautą"... Minia pradžioje tik lūpomis kartu dainuoja, vėliau garsiau ir garsiau... Į ritmą pradeda banguoti jūra lietsargių, bet greit jie dingsta... Tai kas kad lyja — iškeltomis rankomis susijungia į gyvą grandinę ir seni ir jauni. Veidus plauna lietus, bet lūpos ir širdys kartu su Kernagiu kartoja: "... Ateities nevertas, kas dabarties nedrįso tautai nešt...". Entuziazmo pagautas B. Brazdžionis, gerokai paragintas, duetu su V. Kernagiu traukia: "Stovėkit amžiais čia tvirti, kaip saulė stovi! Šaukiu aš, jūsų protėvių dvasia". Staiga... Kalnų parkas plyšta garsiu publikos skandavimu — Brazdžionis, Brazdžionis, Brazdžionis!

Poetas vėl prie mikrofono su sava poezija. Skaito "Baimės kultas" eilėraščių, kuri tik pats Poetas moka taip gerai perduoti: "... jie bijo nežinomo kareivio kapo, jie bijo seno istorijos lapo... jie bijo poeto simbolisto, jie bijo užsienio turistų..., jie bijo Jakšto, Pakšto, Maironio, jie bijo Bernardo Brazdžionio". Jau nuo pat pirmųjų eilučių ėmė juoktis visi; kuo toliau — tuo garsiau, po paskutiniųjų — plojimų audra...

Petras Cidzikas nuoširdžiai pasveikino Poetą, A. Brazdžionienę, dukrą Saulę ir dukraitę Dalytę, ir vėl grįžo prie archikatedros, savo badavimo testų (atvežtas, nes ateiti iki čia po 26-į badavimo dienų negalėjo — per silpnas).

B. Brazdžionis, televizijos korespondento

Pas J. M. kardinolą V. Sladkevičių. Tarp palydovų matyti akt. L. Noreika, koresp. J. Kojelis, rašyt. A. Bernotas kun. K. J. Matulionis iš Vilniaus arkikatedros ir kiti.

B. Brazdžionis with His Eminence Cardinal V. Sladkevičius. Among the guests: actor L. Noreika, correspondent J. Kojelis, writer A. Bernotas, Reverend K. J. Matulionis from Vilnius Cathedral and others. Photo by —Valerija Baltušienė

paklaustas kaip jis jaučiasi Lietuvoje, atsakė: „Aš nepaprastai esu laimingas, kad nebereikia šaukt užguitos tautos, kuri pati atbudo ir eina laisvės link. Tauta pati viską padarė“.

Birželio 1 d. iš Vilniaus į Kryžių kalną, gal tiksliau tūkstančio kryžių kalną. Žmonių minia ir čia sutinka Poetą. Aldona ir Bernardas Brazdžioniai atneša, meniškai skulptoriaus S. Karanausko išskaptuotą, kryžių; jo lentelėje žodžiai: „Už malones tėvynėje ir svetur, dėkinga A. ir B. Brazdžionių šeima 1989“.

O vis dėlto labai kuklus Poetas. Kalne numatytoje vietoje, Brazdžionių kryžius, tarp daugelio ankštai suspaustų būtų „paskendęs“, ir kalną gerai žinančiam būtų buvęs sunkiai surandamas. B. Brazdžionis neprieštaravo, nereikalavo geresnės vietos, nors visiems, ir jam pačiam, buvo aišku, kad vieta nelabai priimtina. Tik suglaudus visų galvas, surasta daug, daug geresnė vieta, Kryžių kalno papėdeje, prie pat takelio į kalną. Po kryžiaus šventinimo apeigų, kurias atliko Šiaulių parapijos klebonas prel. K. Jakaitis, laukė kelionė į Šiaulius ir Mažeikius.

Šiaulių Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje iškilmingai sutinkamas B. Brazdžionis. Gieda choras „Polifonija“, B. B. poeziją deklamuoja akt. P. Piaulokas. Skaito savo eiles ir Poetas: „... Dieve, ateik, nes jei Tu neateisi, mes

krisime, kaip neprinokę medžio vaisiai...“.

Svečią iš širdies gilumos, visos parapijos, visos apylinkės lietuvių vardu, sveikino prel. Jakaitis.

* * *

... Poetas po beveik pusšimtį metų trukusios kelionės po platųjį pasaulį vėl Lietuvoje. Jis niekad nebuvo nutolęs nuo Lietuvos, nuo savo tėvynės...

Jaudinosi ir pats B. Brazdžionis:

— Matau daug veidų, daug sielų, daug širdžių. Tačiau aš noriu būti ne svečias, noriu būti vienas iš jūsų... Visada Lietuva buvo manyje gyva. Mielieji, jūs palaikote ją gyvą, jūs prikėlėte ją, jūs leidote kad mano žodis būtų gyvas... Sako, poetui Dievas padiktuoja tik vieną eilutę. Nežinau kaip čia atsitiko, bet man

Dievas daugiau eilučių padiktavo...

... Nė vienas lietuvis kūrėjas neišgyveno tokių nepaprastų akimirkų, kokias ši pavasari likimas paskyrė Bernardui Brazdžioniui. Taip galvojau gegužės 23-osios popietę pirmąsyk išvydęs poetą pranašą.

... Lietuva laukė poeto. Lietuva pasitiko jį ištroškusi jo poetinio žodžio, jo pranašiško balso. Lietuva norėjo kuo greičiau apkabinti savo didįjį sūnų.

* * *

Bernardas Brazdžionis — Šiauliuose!

Šitą naujieną Naisiuose, literatūros muziejuje, poeto laukiantis būrelis gerbėjų sužino telefonu. Penkioms minutėms svečias ir jo bendrakeiviai užsuka į Inžinierių namus. Ir netrukus — jau pakeliui į Kryžių kalną.

Jaudinančios akimirkos.

Čia jau iš pat ryto lūkuriuoja nemažas būrys B. Brazdžionio kūrybos gerbėjų, ne tik iš Šiaulių, bet ir iš Latvijos, Estijos. Kalno prieigose pastatomas ir pašventinamas Brazdžionių šeimos kryžius, Poetas pažymi, kad Dievas jam visada buvo gailestingas — ir lemtingais 1940-aisiais, ir karo metais, ir artėjančio fronto sumaištyje, ir tremtyje.

Birželio 1 d. kelionė į Kryžių kalną Jurgaičiuose. Nešamas Brazdžionių dedikuotas padėkos kryžius. (Kryžiaus projektą darė Los Angeles gyvenęs menininkas Pr. Gasparonis, uteniškis; atliko liaudies menininkas Stasys Karanauskas).

Visit to the Hill of Crosses in Jurgaičiai on June 1st. The thanksgiving cross dedicated by the Brazdžionis family. The cross was designed by the Los Angeles artist Pr. Gasparonis from Utena and made by the local artist Stasys Karanauskas.

Kryžių šventina Šiaulių parapijos klebonas K. Jakaitis, prie B. B. stovi Šiaulių literatas poetas L. Peleckis; toliau matyti rašyt. Vidm. Jasukaitytė, žurnalistas J. Kojelis, kelionės korespondentas.

The blessing of the cross by Šiauliai parish priest K. Jakaitis. With B. B. are L. Peleckis, a poet from Šiauliai, writer Vidmantė Jasukaitytė and tour correspondent J. Kojelis.

korektūros tarsi palaiminimą užrašė: „Džiaugiuosi, kad ‘Varpai’ vėl skamba, glūdėje žmonių širdyse...”

Vakare poetas žiūrėjo šiauliečių spektaklį (*Mažeikiuose, vb*), — V. Jasukaitytės „Žemaitė”!

Liko daug neišsakytų žodžių, neįteiktų gėlių... Norinčių apglėbti poetą buvo tiek daug, kad tai padaryti buvo paprasčiausiai neįmanoma. Belieka viltis, jog tai ne paskutinė B. Brazdžionio viešnagė Tėvynėje.

Iki pasimatymo, mylimas Poete! Ačiū už suteiktas laimės ir džiaugsmo akimirkas!

L. Peleckis
“Varpu” almanacho
redaktorius sudarytojas

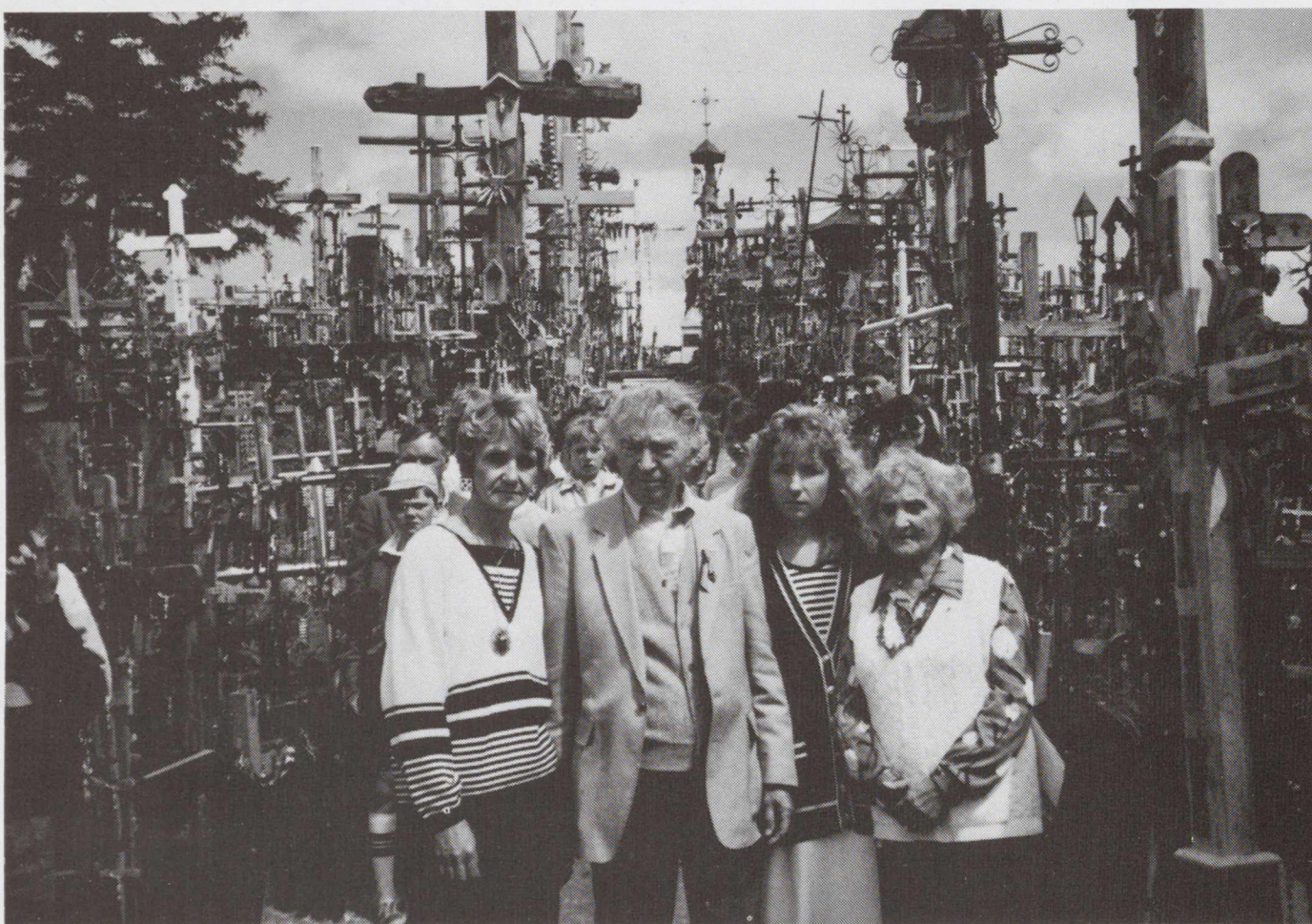
(“Šiaulių naujienos”, 1989.6.10)

★

Tos pačios dienos vakarą jau Mažeikiuose. Labai gražioje ir didelėje teatro salėje, pilnoje publikos, iškilmingai sutinkamas Poetas, atvykęs į rašytojos-poetės Vidmantės Jasukaitytės dramos “Žemaitė” spektaklį. Labai idomus, istorinis veikalas tik labai ilgas (4 val.) Po paskutinio veiksmo, scenoje sveikinamas svečias B. Brazdžionis, autorė Vidmantė Jasukaitytė, vyriausia aktorė Dautartaitė.

Nakvynė Šiauliuose. Iš ten atgal į Z. Gėlės literatūros muziejų, (Naisių kolūkyje), kur poezijos kambaryje svečias paskaito savo eilių. Vis knieti poetui pamatyti nors vieną lietuvių sodybą. Trumpai apsilanko pas V. ir J. Grincevičius, nesitikėjusius svečių, užtat ir pamato gyvenimą sodyboje, tokį koks jis iš tikrųjų yra, be jokių pagražinimų... Į Šiluvą, į Maironio tėviškę, ir vis paskubomis...

Birželio 4 d. Religinės poezijos renginys ir šv. mišios Vilniaus arkikatedroje. Žmonių, žmonių! Ant sakyklos laiptų, ant laiptų į “viškas”, šventorių... B. Brazdžionis cituoja vok. filosofą Haegeli, ir tęsia: “... Klasinės struktūros šventovėje reikia Dievo... Poezijos kūryba ne tik žodžiais pastato menišką šventovę, bet ir įkurdina joje Dievą, mintį, idėją. Duoda dvasinį kūrinių. Plačiausia to žodžio prasme toks yra Maironis...” paskaito savo eilėraštį “Bažnyčios statytojai”, prisiminė, kaip jam vienas klebonas, patarė ir toliau rašyti, esą “turi gabumų” ir, kad Poetas nenuklystų įdavė vysk. M. Valančiaus “Kantičkas” pasi-skaityti... Aišku, kad B. B. “Kantičkas” skaitė, — iš atminties pacitavo: “Eik, Adomai, iš rojaus...”

B. Brazdžionių šeima — duktė Saulė, dukraitė Dalytė, žmona Aldona — prie pastatyto kryžiaus dešinėje.

The family of Brazdžionis — daughter Saulė, granddaughter Dalytė and wife Aldona — at the newly dedicated cross.

Skuba, skuba, skuba... nelemta skuba neleidžia poeto gerbėjams net autografo paprašyti. Liūdna, žinoma, kai poetas štai visai šalia tavęs, deja... Tiek daug norinčių tarti nuoširdų žodį, o poetas — vienas. Ir jau labai labai pavargęs.

Tačiau poeto veide — šypsena. Nuovargi atperka Tėvynės žemė, pripažinimas, pagarba ir meilė...

... Didžiausios iškilmės laukė Šiauliuose Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje. Kažin ar kada šie Dievo namų skliautai regėjo iškilmingesnę valandą? Bernardo Brazdžionio eiles skaitė aktorius P. Piaulokas. Skaitė ir pats poetas.

Bažnyčioje jo pranašiškas balsas buvo dar įtaigesnis. Giedojo “Polifonija”. Išties, Dievo dovanotos akimirkos!

...Išpūdžiai tokie stiprūs ir nežemiški, jog ir dabar, kai ne sykį spausta poeto ranka, kai apglėbtas jis, ilgai lauktas svečias, ir susitikimo, ir atsisveikinimo akimirka, dabar, kai poeto dėka išgirsta ir pajusta aukščiausia dvasingumo gaida, netgi dabar tebeatrodo, jog tai — tik nepaprasta vizija.

Na, o mūsų miestas poetui, aplankiusiam daug pasaulio šalių, padarė gerą išpūdį. Ypač jis džiaugėsi atgimstančiomis literatūrinėmis tradicijomis. O ant “Varpu—89” almanacho

* * *

“Niekur nespėjame, vis vėluojame, ligi poeto tėviškės prasibrauti negalima”, guodėsi Bernardą Brazdžionį lydėjęs aktorius Laimonas Noreika. Džiūgauja Lietuva. Tomis dienomis, rodės, tik vieno tetroško — pamatyti poetą. Taip, kadaise jis buvo mėgiamas visų, skaitomas, deklamuojamas. Poezijos gerbėjų numylėtinis. Suprantu tuos — jie panorą susigražinti tai, kas iš jų kadaise buvo atimta. Jie neišdavė...

Lietuva džiūgauja. O man gėda. Kiekvienas iš mūsų esam kaltas, kad ištrėmėme juos. (Juk jau susitarėme nebevadinti jų išeiviais. Jie tremtiniai, nes jiems čia vietos nebeliko. Neliko vietos jų žodžiams, mintims. Tik jie ėjo patys į tremtį, aplinkybių verčiami. (Pats B. Brazdžionis apie tai kalbėjo ant Kryžių kalno, pastatęs jame kryžių). Esame kalti, kad ištrėmėme juos iš savo širdžių, atminties, lūpų. Kalti, kad nedrįsom pasakyti, jog jie yra. Čia, mumyse.

Ir kai eidavai į Universiteto ar Respublikinę (dabar M. Mažvydo) biblioteką, tave pasitikdavo užrašas “Spec. fondai”. Vadinas, žeminsies, kad tas, kuris gali pamaloninti, ranka ant tavojo pareiškimo pavingiuotų “leidžiu”. Ir kam jis tau? Žiūrėk, būk atsargus, — su užuojauta balse tave jis išlydės tada. Ir eisi, imsi knygą. Ir už kiekvieną dėsi parašą. Storame sąsiuvinyje. Vadinas, ir tu nuo šiandien jau esi pažymėtasis. Skaitysi knygą ir gūždamasis išsirašinėsi reikalingas vietas. Ir atsivertęs **TĄ** puslapį stengsies jį greičiau užversti, kad tik niekas iš šalia esančių nepagalvotų, jog tu ar ne per ilgai **TĄ** puslapį būsi užsiskaitęs. Ir tik išėjęs iš skaityklos, giliai atsidusi...

... Aštuoniasdešimtmetis poetas spaudžia rankas jį pasitinkantiems, Ir tarsi dėkoja. Kaip čia buvo, kad šitokie spaliukai, komjaunuoliai, jus tokiais lietuviais išaugino — stebisi. Kryžių kalne kryžių pastatęs trumpu žodžiu dėkoja

Vaišės pas raš. K. Sają. Svečias B. B-nis, Kauno teatro aktorė Virginija Kochalskytė, apdovanota geriausios metų deklamatorės premija, rašyt. K. Saja. During a meal at K. Saja's. Guest B. B., the Kaunas theatre actress Virginija Kochanskytė, who was presented with the annual prize for poetry reading, and host writer K. Saja.

Dievui, kad išliko Lietuva. “Čia, Lietuvoje išėjo mano knyga ‘Poezijos pilnatis’, jei pamatysite, aš labai prašau, paimekite paskaityti” — stovėdamas šventoriuje (bažnyčioje žmonės netilpo v.b.) girdžiu iš bažnyčios atsklindantį poeto balsą. Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje susirinkusi minia dar ilgai neišleidžia poeto. Sveikina. Visur poetas dėkoja. Dėkoja. Ir jokio išdidumo. Džiaugiasi kiekviena smulkmena. Neišgirdome priekaištų dėl ne kartą patirtų nuoskaudų, kaip kartą užgautas neištūrėjo Jonas Jurašas televizijos “Veiduose”.

O mes? Ir vėl keliauja knygos į spec. fondus (ir visai nesvarbu, ar tarp jų — ir B. Brazdžionio). Julius Keleras “Nemune” B. Brazdžionį teiśdriśta pristatyti tik pusę tiesos sakydamas, pusę meluodamas. Ieško kompromisų. Gal tiesa tokia skaudi? Ar neparanki?

Degina akis, ipratusias prie aklumo. O poetas ir vėl lieka išduotas. Iš kur tas poeto krikščioniškas gerumas ir atlaidumas? Iš krikščioniško tikėjimo? Beje, kurį ir kėsina si atimti iš poeto J. Keleras.

Džiūgauja Lietuva. Kryžių kalne laukia B. Brazdžionio. Aluntiškių autobusu atvažiavusios “Caritas” moterys, su jomis Utenos kultūros fondo aktyvistai, kurie pasiśovę važiuoti visur, kur tik svečias koją kels. Su jais atkeliavo kryžius, kurį nuo tos dienos vadinsime Brazdžionio, kaip jau seniai vadiname kryžius Marcinkevičiaus, kitų vardais. Bet B. Brazdžionis vėluoja. Dar ne viena valanda šitaip praslinks, kol laukiantiems išsprūs: atvažiuoja. Po kryžiaus statymo tik su dideliu vargu pavyksta svečią ištraukti iš autografų “medžiotojų” rankų. Bet prie Z. Gėlės literatūros muziejaus Naisiuose poetas tik rankas suspėja paspausti. Vėl vėluoja. Jo laukia žmonių prisirinkusi šv. Petro ir Povilo bažnyčia Šiauliuose. B. Brazdžionis sutinka išvažiuoti, tik prižadėjęs, kad į muziejų atveš rytoj. O šv. Petro Povilo bažnyčioje religinės poezijos ir muzikos popietę dekanas monsinjoras Kleopas Jakaitis pradeda be Bernardo Brazdžionio. Jis pasirodo maždaug po dvidešimties minučių. Ir viskas prasideda vėl iš pradžių. Popietės gale — Šiaulių visuomenės sveikinimai poetui, o jis jau kviečiamas važiuoti į Mažeikius, kur žiūrės Šiaulių dramos teatro pastatytą spektaklį — V. Jasukaitytės “Žemaitė”.

Viešnagėje susitikta su nemažai dar gyvų mokslo draugų, savosios kartos artimų, pažįstamų; čia Aldona ir Bernardas Brazdžioniai kalbasi su prof. Stasio Šalkauskio našle.

During the visit he met many of his classmates and other friends. Here Mr. and Mrs. B. B. meet the widow of professor Stasys Šalkauskas.

Kardinolas V. Sladkevičius pagerbė Poetą savo atsilankymu, jo poezijos išklausymu, po to, asistuojamas kelių kunigų, laikė mišias už Lietuvą. Vėl Brazdžionis deklamuoja: „Šventoji žemė Lietuvos“, retai girdimą „Balto balandžio tėvynė“ ir kt. Fotografai ir filmuotojai, o jų buvo daug, stengiasi užfiksuoti kiekvieną momentą. Neša gėlių puokštes Poetui, seni, jauni, maži... Visi spaudžia ranką jam; bučiuoja jį, bučiuoja... o tuos, kurie jo veido neapsiekia, jis pats pasilenkęs (ar net pakėlęs) bučiuoja.

Paskutinė diena ok. Lietuvoje, Vilniuje. Suradęs valandėlę laiko Poetas su dukraite Dalyte, važiuoja pas Petrą Cidziką, badaujanti jau 34-tą dieną. Toks šiltas, jautrus susitikimas! P. Cidzikas dėkoja B. Brazdžionui; esą „... esu nepaprastai sujaudintas, kad tautos dainius, šauklys man suteikė tokią garbę savo apsilankymu“. Į tai Poetas su kuklumu atsiliepė: „Norėjau pamatyti mūsų tautos didvyri. Poetai šneka, vien tik šneka, tie žmonės, kaip jūs, kurie aukojasi tautai — didvyriai. Idealai nežūsta. Jūsų pavyzdys ne kiekvienam galimas...“ Kukliai P. Cidzikas paprašo autografo savo dukrai Jolantai, Alg. Andreikai, (kartu jie prieš metus badavo) ir dar keliems.

Operos ir baleto teatre Vilniuje surengtas Poezijos vakaras skirtas išvykstančiam B. B. Teatro salė didžiulė, talpi, bet bilietus, kurie buvo gana brangūs, pagal jų kainas, (berods, po 4 rublius) per porą dienų išgraibstė. Džiaugiasi laimingieji, pyksta — negavusieji ir kaltina Sąjūdį, kuris vakarą rengė, kad išsidalijo, atidavė „oficiozams“. Atsirado ir tokių, kurie net po 100 rublių už bilietą siūlė...

Programą pradeda dainininkas V. Kernagis populiariausia „Šaukiu aš tautą“... Tūkstantinė minia žiūrovų atsistojimu ir garsiais plojimais pasitinka į sceną ateinantį Poetą. Programos vedėjas A. Zalatorius tris kartus taria: Bernardas Brazdžionis... ir toliau tęsia: „išstariau tris kartus jūsų vardą lyg magišką burtazodį; pakartojau garsiai, todėl kad jau niekas Lietuvoje

Birželio 4 d. Vilniaus arkikatedroje pamaldų ir religinės poezijos programos metu poetas B. B. su savo visa „ekskursija“; iš kairės — žmona Aldona, dukraitė Dalytė, duktė Saulė. Tarp dukters ir poeto iš kitos eilės matyti senų dienų kolega Dominykas Urbas, puikus pasaulinės literatūros vertėjas.

On June 4th at the Vilnius Cathedral during the holy mass and the reading of religious poetry, B. B. and his entourage: from left — his wife Aldona, granddaughter Dalytė, and daughter Saulė. In the second row between the poet and his daughter is Dominykas Urbas, the well known translator of world literature.

nebedrįstų tarti pašnibždomis... stebuklas ne tai, kad Lietuva jus nešiojo ant rankų, taip ji turi daryti, nes jus nuoširdžiai myli; stebuklas, kad jūs daugiau pusamžio esate svarbiausių jausmų išitikinimas, simbolis — išreiškiantis tai, ko ji labiausiai trokšta...“.

Skaito Brazdžionis savo poeziją „Dainuokit vergijoje prisikėlimą...“, „Mano protėvių žemė“, „Tėvynės elegija“ ir kt. Poetas sugeba pritaikyti eilėraščius, kiekvienai progai; per tiek programų pakartodamas tik populiariausius. Rengėjai apjuosia jį juosta su įrašu: „Tautos Varpui Bernardui Brazdžioniui dėkinga tauta“. Įteikia vaidilos-kanklininko stovylą. V.

Pavilonienė dainuoja: „... Nejaugi brangiosios laisvos Lietuvos, neteks mums daugiau jau regėt...“. Į dainą jungiasi publika; dainuoja vieni drėgnomis akimis, kiti drėgnais skruostais...

Vėl skaitovai: V. Adomkus, Dautartaitė, išpūdingas Arūnas Abukevičius su B. B. „De profundis“. Poetas skaito gana sunkų „Pasaulio kalvis“ ir „Laimės namelis“... baigdamas žodžiais: „o šių laimės namelių dvasia mano žmona Aldona“...

Keliais žodžiais parodė B. Brazdžionis savo šiltąją, žmogiškąją, šeimynišką pusę, kurią publika labai įvertino gausiais, garsiais plojimais.

Pasvaliečiai sveikina: „... ačiū, kad esate, buvote ir būsite su mumis“, ir įteikia paveikslą.

Kanklininkas Antanas Bijokas, iš tolo lydėjęs poetą (buvo jis Pasvaly, Stebeikėliuose) kankliuoja „Lietuva, brangi“, kuri pasidarė antruoju Lietuvos himnu; ją dainuoja visi, sustoję.

Brazdžionis taria paskutinį žodį, dėkoja tautai už tiek daug atsikovotų laisvių, drąsą, ryžtą ir užbaigia „Baimės kultas“ eilėraščiu. Tautos himnas. Ovacijos! Ovacijos svečiui ir jo šeimai.

Ir tuo pasibaigė viešnagė Lietuvoje, kur jis buvo visos tautos išbučiuotas ir lūpomis ir širdimi...

B. Brazdžionis su Lietuvos Laisvės Lygos pirm. A. Terlecku, (kairėje) J. Sasnausku (viduryje) ir kitais Lygos nariais.

B. Brazdžionis with members of Lithuanian Freedom League. From l.: Antanas Terleckas, president; Julius Sasnauskas (center) and others.

Photo by —J. Kojelis

Dalis programos dalyvių Kalnų Parke, Vilniuje. Iš k.: akt. Laimonas Noreika, populiarios muzikos dainininkas Vytautas Kernagis, liaudies dainininkė Veronika Pavilionienė.

Three of the performers at the Kalnų Parkas, Vilnius, program. From l.: actor L. Noreika, pop-singer Vytautas Kernagis, folk-singer Veronika Pavilionis.

Photo by— Valerija Baltušienė

dukraitė Dalytė puikiai lietuviškai kalba. Kiekvieną smulkmeną jie gaudė.

Dukraitė Dalytė, neturėjo laiko savo malonumams, dirbo daugiausia iš visų: prižiūrėjo Poeto dienotvarkę, (kuri dažnai pasikeisdavo), nešė atsakomybę už knygas (o jų būdavo kartais kalnai) įteiktas autografams. Dalytė B. Brazdžionio — dešinioji ranka: ryšininkė, tarpininkė, palengvinanti visus kelionės rūpesčius, kad Poetas galėtų pilnai atsiduoti tautai viešnagės metu.

... Visur jo laukė, geidė, laikė už garbės jo apsilankymą. Ir tik stebėtis beliko, iš kur tiek poeto sveikatos — visada guvus, smalsus... Kol žiūrinėjo muziejaus ekspoziciją, jo anūkė Dalytė, nuvargusi miegojo mašinoje. O jis... Juk jam jau aštuoniasdešimt dveji.

... “Jei protėvių kultūros palikimą saugo, neužmiršta, tauta gyvena, auga, kuria ir nemiršta”, — Z. Gėlės literatūros muziejaus svečių knygoje įrašė Bernardas Brazdžionis.

... Rymo Bernardo Brazdžionio dekanas monsinjoro K. Jakaičio pašventintas kryžius, Kryžių kalne. Poeto kančių ir vilčių Lietuvai kryžius.

*Z. Kučinskas
(Šiaulių naujienos)*

★

Visa tauta pažino Brazdžionį kaip klasinės, rimtos religinės ir patriotinės poezijos poetą, net neprileisdami, kad jis yra žmogus su geroka doze humoro. Maloniai nustebino juos Poetas, ir ne vieną kartą... Nustebino juos ir savo kuklumu ir paslaugumu. Nedrįsusiems ištiesti rankos jam, — pats pirmas ranką tiesė; nedrįsusiems prašyt autografo, — žvilgsniu padrasinęs, siekė jų rankose laikomų knygų, ar Dalytės paprašęs jam perduoti, ir pasirašė. Autografus rašė, pusryčių, priešpiečių, vakarienės, trumpo poilsio metu; per, prieš, po, ir laike programų, pailsėt sustojęs...

Įdomu buvo visiems, pamatyt ne tik jį patį, bet ir jo šeimą, žmoną Aldoną. Įdomu ir stebėtina jiems buvo, kad ir dukra Saulė ir

Naujoje “Poezijos pilnatyje” teko duoti šimtai autografų. Autoriui asistuoja dukra Saulė ir akt. L. Noreika.

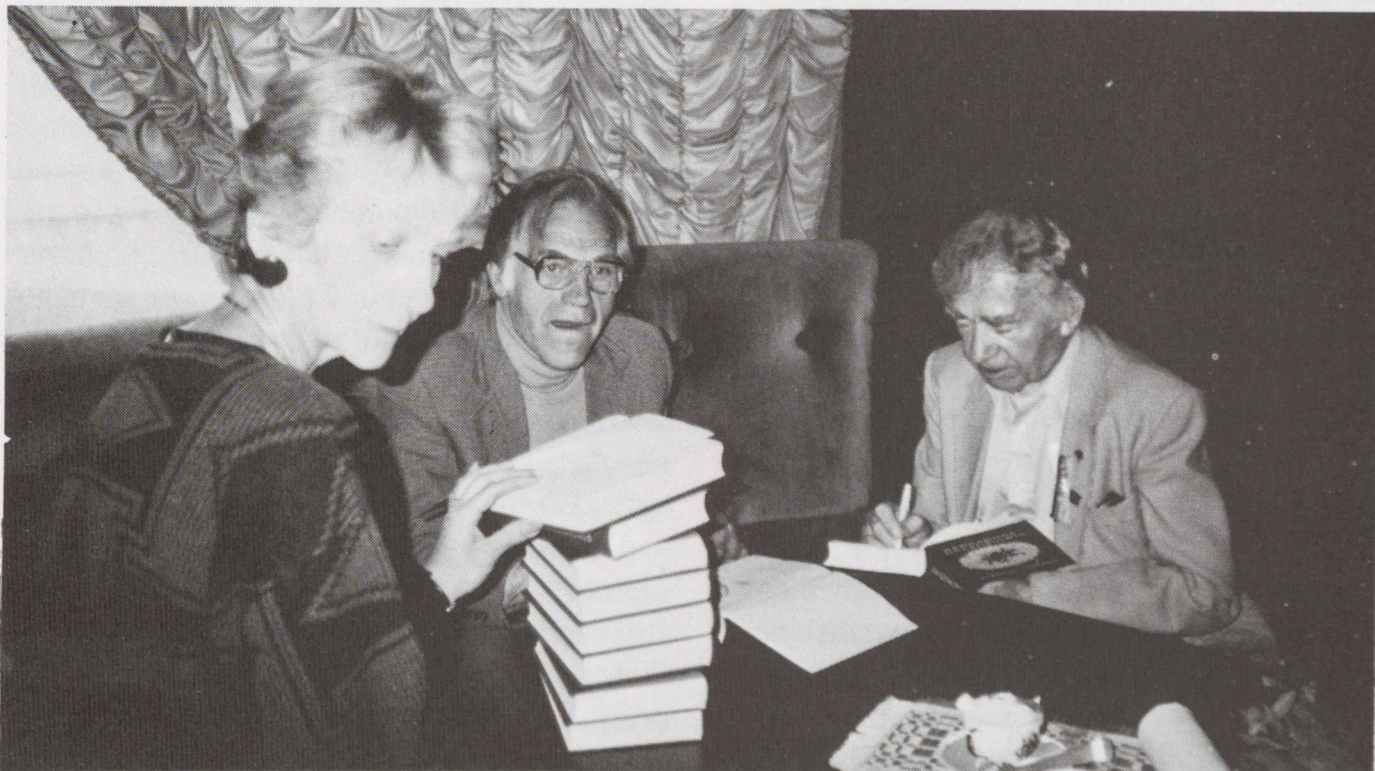
Hundreds of copies of “Poezijos Pilnatis” were autographed by the poet. He is assisted by his daughter Saulė and actor L. Noreika.

Photo by —Valerija Baltušienė

Poezijos pavasario programos uždarymas šv. Jono bažnyčioje (neveikiančioje) Vilniuje. Nuotraukoje dalis programos dalyvių: poetas J. Juškaitis, Bern. Brazdžionis, poetas Sigitas Geda, specialiai atvykęs iš Maskvos ir kt. B. B-niui įteikta Mokslinės techninės kūrybos draugijų Respublikos tarybos premija.

The closing of the spring festival of poetry at St. John's Church (decommissioned) in Vilnius. Some of the participants: poet J. Juskaitis, B. Brazdžionis, poet Sigitas Geda, who arrived from Moscow for this occasion, and others. B. B. was presented with the Lithuania's Soviet Republic's award by the Academic and Technical Cultural Works Society.

ENGLISH SECTION

“THE RIGHT TO REST”

Juozas Daumantas

According to the provisions of the much-touted Stalin Constitution, each Soviet citizen was guaranteed, among other things, “the right to rest.” To the average Russian this means a little more than the privilege of taking an occasional holiday. Not so to the average Lithuanian. Among Lithuanians, the term “right to rest” had long since become a euphemism for a jail sentence.

For instance, my brother and friends had been resting for two weeks now. And the most I could learn about the nature of their “holiday” was the name of the “resort”. They had been locked up in Prison No. 1 in Mickevicius Street. This prison was well known to me, for I had been given the opportunity to “rest” in the very same place when I was arrested in 1941. Even at that time, the prison had been overcrowded — and now it was busting at the seams. Cells which had been originally intended to house two or three inmates were accommodating fifty or more. So tightly were they packed together that on cold mornings one could see the heat given off by their bodies streaming through the shattered panes of the cell windows like fumes from a steam bath. At night, the prisoners slept doubled up like jackknives because of the lack of room. Only the sick and those who had been badly tortured during interrogation ever got to sleep stretched out full-length. And that happened only because other prisoners gave up their own places and volunteered to spend the night standing up. Political prisoners were frequently squeezed into the same cells with common hoodlums and consequently ended up by being robbed and beaten or both and there was also the annoyance of having to put up with NKVD spies, who had been planted among the politicals in order to sniff out any information the interrogators might have forgotten or had been unable to extract. But by far the most serious problem in prison was hunger. The rations a prisoner received were pitifully small, and even these were frequently stolen. Unfortunately, it was practically impossible for the families and friends of the prisoners to keep them supplied with extra food. Relatives and friends who wanted to convey food to a prisoner had to apply for a permit from the Interrogation Department. For many the process ended right there.

If the interrogators had the slightest reason to believe that hunger would serve to loosen a given prisoner's tongue, then the permit would not be issued. But even in cases where

Juozas Daumantas, head of the Lithuanian partisans in France, was betrayed to the Soviets on his return to Lithuania.

Juozas Daumantas partizanų vadas Prancūzijoje. Grižęs į Lietuvą buvo išduotas sovietams.

it was, there were still other hurdles to be faced. People were forced to jostle each other for weeks on end in the food delivery hall before they managed to force their way to the window of the official in charge and submitted the required petition in Lithuanian and in Russian. Then they had to wait some more for a reply. And only then were they able to hand over their precious bundles of food. Although hundreds of people with food bundles crowded around the prisons each day, only a very small percentage succeeded in their mission. (Some never did).

After doing the same in front of my brother's place of incarceration, I came to the conclusion that only three types of people ever managed to attain their goal: (1) those who were very agile, (2) those who were selfishly brutal, (3) and those who resorted to bribes. The rest seemed destined to mill about forever in the streets provided that they didn't freeze to death. Sometimes, I had occasion to walk past the prison at a time when the food delivery had long since been closed. Nonetheless, I invariably

found scores of people still waiting. Most of them old men and women and nearly all of them were crying. And whenever I happened to ask anyone of them what had gone wrong, I always received the same answer:

“I couldn't get to the window today, either...”

Friends and relatives of prisoners who had been brought in from the rural areas thought they could accomplish something by getting to the prisons as early as the night before. Here they milled about until morning, at which time they began to gather outside the food delivery hall. They did their best to maintain orderly lines, but they rarely succeeded because everyone was eager to get a place as close to the hall door as possible. About thirty minutes before opening time, Russian sentries came by and collected three rubles from every individual. Then they passed out numbers and told the people to take positions in line accordingly. But this orderly arrangement didn't last. The impatient and weary farmers fell right back to pushing and shoving their way to the most coveted places up front.

I did manage to get some food to Juozas, but only after three days of herculean effort. It was well worth the struggle, though. The empty sack which came back to me with his signature was like a glimmering spark of life which lifted my spirit. I made up my mind to redouble my efforts in his behalf. A good time was when columns of prisoners were marched outside for exercise. Invariably somebody or other on line would start to shout “Here they come!” And then all the others would rush from the building immediately — hoping against hope to catch a glimpse of their loved ones as they passed by.

There were other occasions on which prisoners could be seen in the streets, but these were pathetic more than anything else. Some three thousand Lithuanians were being carted off to Siberian concentration camps each month — and every one of these had to be processed at either the Kaunas or the Vilnius central prisons. Prisoners who hailed from rural areas were permitted to make the journey in trains or in convoys of trucks. However, let me hasten to add that the Soviets had not arrived at this particular decision because of any humanitarian feelings on their part. Quite the opposite. It was merely a rapid way of getting their charges to the processing stations — and it also allowed them to inflict various forms of torture without

(continued on page 22)

LITHUANIA — 9 MONTHS LATER

by Vytautas J. Sliupas

(continued from previous issue)

FOREIGN MINISTER JUOZAS URBSYS

Dr. E. Klumbys made arrangements for me to meet with the former Foreign Minister of independent Lithuania, Mr. Juozas Urbsys. I spent total of about an hour with this interesting 93-year-old man. When, after 20 minutes of courtesies, I tried to excuse myself, Mr. Urbsys refused to let me go without first drinking coffee and reminiscing some more about his interesting life, and then taking a group picture as well as autographing his recent book for me. And what an interesting life he did have.

Born in 1896, Mr. Urbsys entered the Polytechnical Institute in Riga in 1915. In 1917 he graduated from the Chiugujevo military school and saw action against the Germans. From 1918 until 1922 he served in the Lithuanian Army as a Captain. Afterwards he entered the Lithuanian diplomatic service — in Berlin (1922-1927), in Paris (1927-1933), in Riga (1933-1934); from 1934 he served as Director of the Political Dept. in the Foreign Ministry and as General Secretary. From December, 1938 to June, 1940 he was Lithuania's Foreign Minister during the most critical period of Independent Lithuania. In mid-1940 he was arrested by the Soviets and with his wife deported to Tembovo, SSSR. Shortly afterwards, both of them were imprisoned from 1941 through 1954. In 1956 they were allowed to return to Lithuania, but lived in absolute obscurity until 1988. From 1957 until 1972 he earned his living as a translator of French literature. Afterwards he retired and lived on \$80/mo pension.

A fragment from his life as a diplomat: in 1939 Mr. J. Urbsys negotiated personally with Stalin and Molotov, and in 1940 had to accept in Moscow Stalin's ultimatum for surrendering Lithuania to the Soviets. Now he has written a book about all these happenings. His memoirs were published without censorship in Lithuania in late-1988.

DEMONSTRATIONS

The high national spirit — the true rebirth of the Nation is still evident everywhere.

Last fall I was very much surprised how freely and openly people everywhere were manifesting their newly found freedom of speech, were airing their grievances and were lambasting the inefficient party functionaries. Calls for complete independence were heard occasionally from a small minority composed mainly of former prisoners or the Siberia deportees. The very popular "Sajudis" was voicing only for 'economic freedom', which then was a very courageous act.

Vytautas Sliupas with former Foreign Minister J. Urbsys in Kaunas, July 12, 1989. From l.: Dr. Egidijus Klumbys, engineer V. Sliupas, and Minister J. Urbsys.
Inžinierius Vyt. Sliūpas lankosi pas buvusį Užsienio Reikalų ministrį J. Urbšį Kaune, 1989 liepos 12 d. Iš k.: dr. Egidijus Klumbys, inž. Vyt. Šliūpas ir min. J. Urbšys.

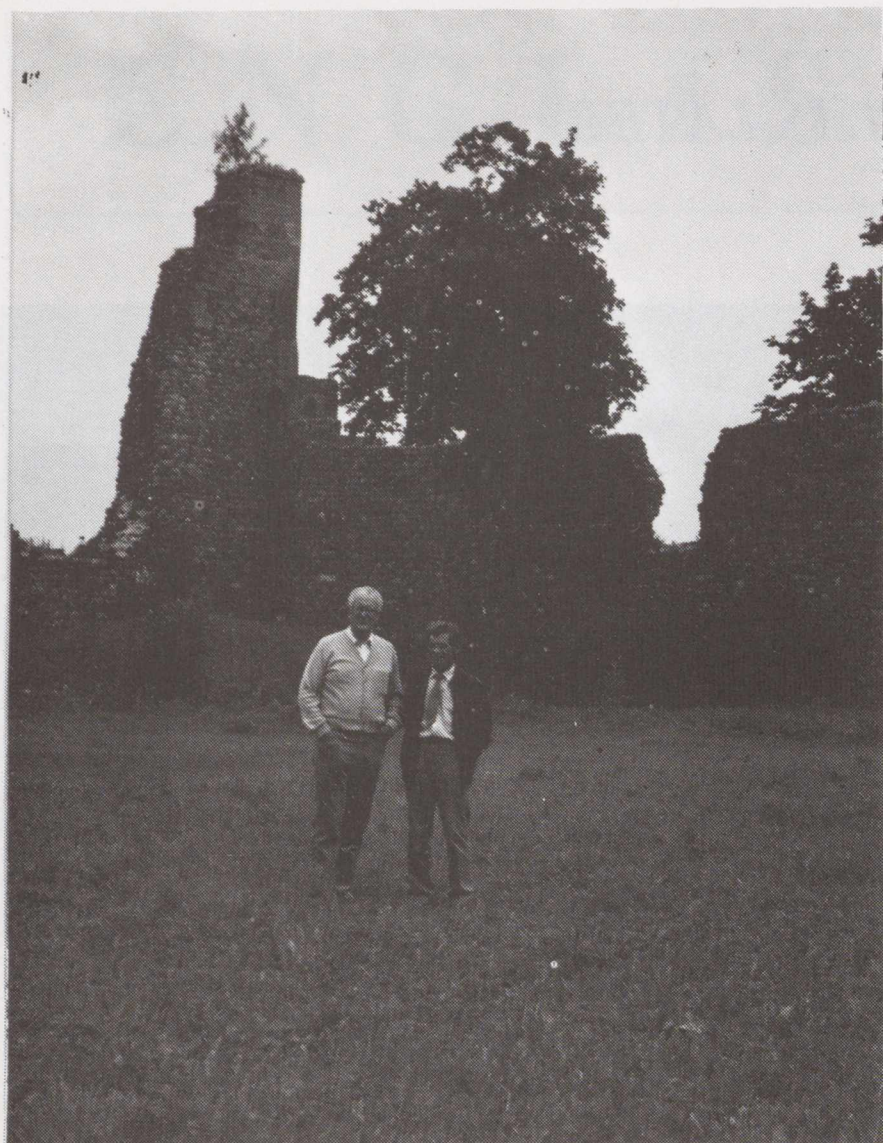
This July I found the situation more advanced. Many of the 'party hacks' had been recently replaced in an open (but not yet quite Western-style) election, where the candidates of "Sajudis" triumphed over those of the Communist Party. This was a clear demonstration that Lithuanians desired a major change, and without a delay. The Party replaced its very unpopular Secretary Songaila, with another man — Algirdas Brazauskas — who immediately sided with the freedom-minded majority. Brazauskas has permitted the return of the once-banned Lithuanian flag and the National Anthem and the Vilnius Cathedral to the Church, allowed erection of nationalistic monuments, and granted many other concessions. Most important, Brazauskas stood up for the Lithuanian cause in Moscow, and so far has not been repudiated by M. Gorbachev. No wonder that in a recent sampling of public opinion in Lithuania, Brazauskas was the most popular person, even though he is the leader of the unpopular Lithuanian Communist Party.

Demonstrations for various different causes continue openly and without fear. Now even 'Sajudis' has adopted a platform of "complete independence" for Lithuania. There are signs that Moscow is softening and is beginning to admit that perhaps Lithuania was illegally occupied by Stalin after the Russians and the Germans signed the so called Molotov-Ribbentrop Non-aggression Pact in mid-1939. Even the Lithuanian Communist Party, once an obedient servant of the Kremlin, is showing signs of restlessness — they now want to break away from Moscow's domination.

In the Museum of Lithuanian Culture and Ethnography in Vilnius I viewed a new type of exhibition — The "Exhibition of the Exiled." There were works by the Siberia deportees, photographs of their lives in the Gulag system, all types of fictitious charges for their arrest and deportation, and other documents. The most interesting document on display was a copy of a letter from the commanding general of a Russian secret police division to his superior in Moscow. The general accounts for killing many thousands of "bandits" (actually, these were Lithuanian Freedom Fighters who tried to resist the second Russian occupation) and asks his superior to reward his men for their "good work" with American "Care" packages that were intended for the victims themselves.

One evening we went to Kernave, an old village near the ruins of the ancient capital of Lithuania. Kernave in the 13th century was a strategic, commercial and administrative center. It was burned down several times by the marauding Teutonic Knights. Its importance declined in the 14th century after the Grand Duke Gediminas moved his government from Kernave to Trakai.

We enjoyed the view of the Neris River valley from the top of several castle hills (piliakalnis)). At Kernave we met a group of several hundred "Greens" (enthusiastic environmentalists). They were camping nearby that evening, and we joined them for a rousing evening of singing at their campfires. Actually, they were making a political trip (called "Taikos zygis", or in English — "March for

V. Sliupas and J. Augustauskas at the ruins of the castle at Medininkai.
Inž. V. Sliūpas ir J. Augustauskas prie Medininkų pilies griuvėsių 1989 m.

V. Sliupas and Laimute Augustauskaite at the Vytautas the Great monument in Perloja, near Varena, 1989.
Vytauto Didžiojo paminklas Perlojoje, netoli Varėnos. Nuotraukoje inž. Vytautas Šliūpas ir Laimutė Augustauskaitė, 1989.

Peace'') in canoes down the river; they were teaching residents along the river banks the importance of keeping their land, their water and their air clean. For the next several nights they were planning to camp at several military bases and to demonstrate there, because these bases were continuous heavy polluters of the environment.

Next afternoon we made a short trip south-east of Vilnius, toward Minsk, where the ruins of the ancient castle of Medininkai is located. The castle lies in the Eastern Upland, an area not covered by the last Ice Age, with the highest terrain and the oldest land formations in Lithuania. Historically noted since the early 14th century, Medininkai was on the main road from Vilnius, through Asmena and Kriava to the Lithuanian-ruled Slavic lands. The Medininkai palace, built inside the stone fortifications of the castle, was one of the largest in Lithuania. At times it was a home for Lithuania's great leaders — Vytautas the Great, King Casimir and several others. However, the old magnificent palace was destroyed in 1655 by invading Russian forces. Only the ruins of the castle remain to this day for archeologists to explore.

DISCUSSIONS WITH THE MINISTER OF TIMBER INDUSTRY

One month prior to my trip to Lithuania I received a visitor at my California home. He came from Washington, DC, from the Voice of America. To my surprise, he wanted an interview, not about engineering, or about my established "Archive of Ausrininkas Dr. Jonas Sliupas" (on that subject I already had an interview with VOA last year), but about the

"Economic Situation in Lithuania and How They Should Do Their Trading with the Western World." According to him, I probably "know more about world economics than about engineering!"

He probably was right about the last assumption, because for the last twenty years I have been involved in international business, have dealt with business situations on all six continents, and have lived in more overseas countries than I can count. I was interviewed and my thoughts were transmitted to Lithuania in a 14 min. broadcast by the Voice of America.

On the third day of my visit to Vilnius I received a telephone call from Mr. K. Miniotas, Minister of the Lithuanian Ministry for Timber Industry. He said he heard my interview on the Voice of America, he liked my ideas and asked if I would agree to meet with his senior staff for further discussions. I agreed.

To my surprise, he had gathered about thirty of his key staff members from all around the country. In a two hour discussion we covered a lot of ground. His ministry is in charge of producing furniture of popular and better quality. Their products have been used to furnish the Kremlin in Moscow, and last year they exported over \$14-million worth to West Germany. They are keenly interested in expanding trade overseas, in hard currency areas.

They are considering establishing a "Tourist Bridge" from Finland, through Estonia, Latvia, Lithuania, Poland all the way to Germany. Roads will be open for western tourists to travel

by cars and buses, thus there will be a great need for hotels, motels and western investors. His ministry is keenly interested in this development; they want to provide furniture to all these new facilities.

Two days after the meeting I was approached by a newspaper editor who asked permission to print my VOA interview in his paper. However, he asked if he could omit acknowledging that this came through the Voice of America. I guess still to this day they are shy to admit publicly that they listen to and quote from the American radio broadcasts. But undoubtedly they listen to our broadcasts, and the listeners are of the very highest levels!

RUSSIAN-POLISH MANIPULATIONS

One might ask how are the Russians taking all these Lithuanian demands for greater freedom? How are they reacting to these potential threats to the "Russian Empire"?

As I mentioned in my earlier reports, Russians did not relax the political and economic conditions because of the goodness of their hearts. They were forced to do so because of a very bad economic situation. The Soviet Union has come to the abyss of economic collapse and Mr. Gorbachev knows it. So, he had to do something. In my opinion he had to choose either to save The System or The Empire, and I guess he chose to save The Empire. However, I have my doubts whether he will succeed in doing this. I think the Soviet Empire is on the verge of a complete collapse, provided we in the West do not help him save his Empire.

There are many old Stalinist, who do not like what is happening around them. They would prefer the return of the "good old days" when they had complete mastery of millions and

millions of slaves. So they are doing what they can to salvage the old system. For one, in Lithuania they created an organisation called "Jedinstvo" (Unity). It is mostly composed of Russians living, working, and governing in Lithuania. Not all the Russians belong to it, and "Jedinstvo" has troubles of its own. For example, they started squabbling right from the start as to which faction would lead this group. Even in the organizing meeting, which was televised live, they had fistfights right on the stage. Fortunately nowadays "Jedinstvo's" role is not as strong as it was hoped for by the old Stalinists.

Attempts are being made to discredit the present, rather liberal, regime of Lithuania. There are attempts to show that a relaxed atmosphere leads to chaos. For example, a group of 40 automobiles with license plates removed, full of young toughs, traveled over 100 miles from Siauliai to Palanga, where they misbehaved, beat up some people, smashed furniture at a restaurant, and departed. Police did not interfere, although they were shadowed by a police helicopter all the time. It is very puzzling to the residents of Palanga as to why the police did not stop them. Later the "grapevine" indicated that this was a well organized "incident". Apparently, many of these toughs were let out of prisons to raise havoc, so that Stalinists could clamp down and reestablish "Law and Order" in the old style. But, since no real "chaos" occurred, nothing further developed.

As indicated in my previous report last fall, I predicted that Lithuanians would have considerable trouble with their Polish minority. I guess I was right. Many of the Poles living in Lithuania also joined the "Jedinstvo" and are strongly opposed to the requirement of using Lithuanian as the official state language. Poles in Lithuania would rather speak Russian than Lithuanian!

Poles are also demanding all kinds of things for themselves in Lithuania, which they do not provide to the Lithuanians living in Poland. In Lithuania Poles have 50 schools with over 11,000 students, several daily and weekly newspapers, a TV program, a theater, etc., while the Lithuanians in Poland are allowed only one school at the highschool level and only one (yes, one!) publication, which appears only four times a year. Where is the justice?

In the Vilnius region of Lithuania, Poles are causing further trouble: several of the villages have declared "sovereignty" and do not want to recognize the Lithuanian central government.

Once again, I say, that Poles living in Lithuania will continue causing trouble. However, there are indications that all these "Polish problems" are being orchestrated from Moscow rather than from Warsaw.

3 YACHTS ACROSS THE ATLANTIC

The Lithuanian adventurous spirit has been aroused. Many of the athletes participating in

*The repaired house of aušrininkas Dr. Jonas Sliupas, Palanga, 1989.
Atremontuoti aušrininko dr. Jono Šliūpo namai Palangoje, 1989.*

the International Olympics as members of the SSSR team — several of them gold medal winners — were Lithuanians. Lately the Lithuanian athletes decided to compete internationally on their own, under their own Lithuanian flag. The Lithuanian Olympic Committee has been reestablished, in spite of strong protests from the SSSR Olympic Committee.

Earlier this year Lithuanian water sport enthusiasts decided to cross the Atlantic in three small yachts. It was a well publicized feat, the first attempt ever by Lithuanians to cross the Atlantic in small boats. The yachts, each manned by 7-man crew, were named "Lietuva" (Lithuania), "Audra" (Storm) and "Daile" (Art; manned by members of an artists guild). The yachtsmen made it a patriotic gesture: they decided to trace the path taken by two young Lithuanian-American aviators, Darius and Girenas, who flew across the Atlantic in 1933 in a single-engine plane, but never reached their destination in Lithuania. They crashed in East Germany. There is evidence to support the assumption that Darius and Girenas were mistakenly shot down by the Germans near a secret military base.

The voyage was supported by Lithuanian-Americans who donated the needed radio communications equipment and treated the yachtsmen royally once they reached New York. The adventurous trip started from Klaipeda on the 13th of May. The yachts encountered several storms; one of them had its mast broken and had to stop in the Azores for repairs. But all three successfully made it to New York, entering the harbor together on the 26th of June, 1989. All three boats flew the Lithuanian flag, a defiant gesture to the Russian occupiers of their land.

ECOLOGICAL SITUATION

The ecological situation in Lithuania has not improved in the last 9 months. People are up in arms, but the Moscow-directed main

polluters are paying no attention. Until Lithuania gets economic sovereignty over its land, air and waters it will be impossible to make any improvements.

Last March there was an industrial accident in Jonava, east of Kaunas. For an unknown reason an explosion occurred in a liquid ammonia plant. Fire engulfed buildings containing some 7,000 tons of chemicals, mostly nitrophosphates. Seven workers were killed instantly, 60 were injured and over 30,000 choking and suffocating residents had to be evacuated. The contaminated area covered hundreds of square kilometers. However, since the industrial complex belonged to a mega-ministry in Moscow, nothing could be done to get a just compensation. Worse yet, the complex is being rebuilt.

Lithuanians are greatly upset about having secret military and rocket bases located in their midst. The bases are not only dangerous but also pollute the environment. There are literally hundreds of Russian military establishments all over the Baltic Region. An airforce base in Kedainiai, and another one underground in the middle of Siauliai, the third largest city in Lithuania, are contaminating the air. Worse yet, the one in Siauliai is suspected of having atomic weapons, because there has been radioactive contamination detected as well. Infant mortality in Siauliai is way above average. The city water is so badly contaminated that citizens were advised not to drink it. But what alternative do they have? It is not that easy to move the military; especially the uncaring military occupational troops.

The pollution of the Baltic Sea is yet another great concern. I remember as a child I used to run along the white sandy Baltic beaches and swim in the crystal-clear water. Today it is and looks very different. I walked along the same beach avoiding contaminants, breathing very

(continued on page 22, see — Lithuania...)

The Right To Rest

(continued from page 18)

exerting themselves. The prisoners who traveled by truck had an especially harrowing time of it. They had to spend the entire length of the journey down on their knees, and if they dared to express their excruciating agony by so much as a moan, they found themselves staring into the muzzle of a Red Army man's rifle. They also had to kneel after they reached their destination for hours — on the cobblestones which paved both prison yards. And all this time they could never once look up or around. They had to keep their heads bowed low to prevent possible friends and relatives from recognizing them. Those who had been detained in one of the subsidiary city prisons or in the suburbs were herded to the central installations on foot and consequently did not suffer nearly as much. Yet even they could not escape paying homage to the creaking iron gates of hell, and had to kneel on the cobblestone pavement until they were thrown open.

The very sight of these poor men being deliberately humiliated never failed to move the people who were waiting on the food delivery lines to tears. And whenever some woman happened to spot her husband or son among the prisoners, the scene would be heart-rendering, indeed. Nearly choking with sobs, the woman would stagger towards the kneeling column, only to be sent reeling backward by the savage blows of the guards. But no amount of pistol whipping was able to discourage these women from trying to get close to their loved ones — and they would stagger forward again and

again, until the repeated blows of the sentries finally sent them reeling to the ground, senseless.

Actually, the city dwellers were the ones who achieved the greatest success in the food delivery department. They were, on the whole, more agile than the farmers and — best of all — they knew how to go about offering bribes. They had greater experience in dealing with Russian officials; as a result, city prisoners were supplied with extra food on a fairly regular basis. However, as I was to learn later on, prisoners shared all their food with less fortunate fellows in their particular group. It was not uncommon for prisoners in a given cell to divide themselves into several groups — each with its own allotment of floor space and common food reserve. Whoever happened to receive a food parcel would share it with the other members of his group. Sometimes it fell out that the composition of one of these groups was discovered by friends or relatives on the outside. Such people invariably contacted each other and pooled their efforts because this made the many obstacles which stood between them and feeding their loved ones far easier to overcome. It also made it possible to pay exorbitant bribes which the officials demanded to insure the regular and prompt delivery of food. Since my brother Juozas was in a special Lithuanian circle in prison, we outside the prison gates formed an appropriate team of relatives and friends.

(Translated by E. J. Harrison and Maryland Books)

(From *Fighters For Freedom, The Lithuanian Canadian Committee for Human Rights, Toronto, 1988*)

Lithuania...

(continued from page 21)

odiferous air, and saw pollutants floating in the black, murky water. Very few people dare to swim in it anymore. The concern for the Baltic is not limited to the Lithuanians alone. Citizens and the governments of Sweden, Denmark and Finland are raising their concerns, but the Russians are doing nothing. The Baltic sea will very soon become a dead body of water!

The ecological contamination in the Russian-held Baltic region is so bad that the United Nations should establish a special emergency group to deal with this threat to all of mankind.

CLOSING REMARKS

These are my thoughts based upon what I saw in Lithuania this last July, as compared to what I saw there 9-months earlier. As far as the political situation is concerned, progress is continuing, people are no longer afraid for their tomorrows, and are now demanding and hoping for complete independence. Economically, the country is worse off: the stores are empty, some food items are rationed and other products are scarce. Environmentally, land, air and water pollution continues unabated. But the people are in high spirits, they no longer are willing to compromise and are demanding their rights. I hope they will succeed in fulfilling their hopes very soon.

AKAI • SANYO • JVC • SEIKO • TOSHIBA • CASIO • SHARP • MINOLTA • CITIZEN • SONY • NEC

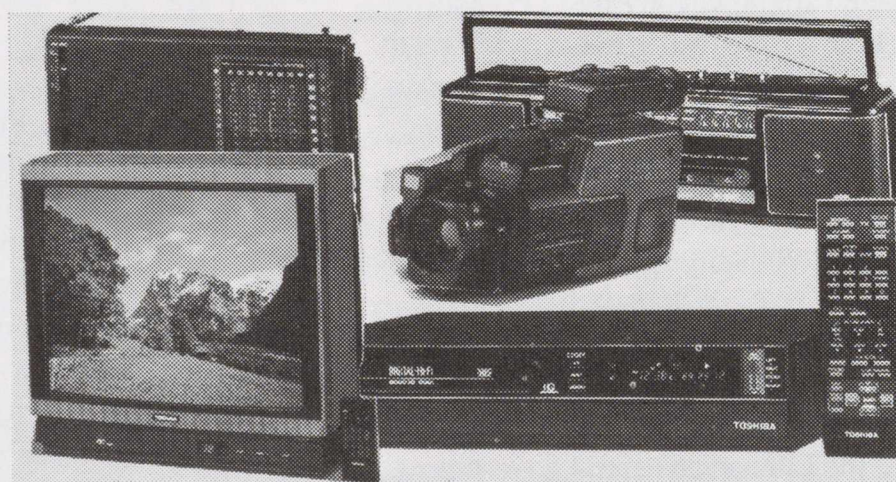
Pirmoji rusų parduotuvė Los Angeles parduodanti STEREO — VIDEO — RADIO — FOTO APARATUS, tinkančius Sovietų Sąjungos sistemai.

EVROPA ELECTRONICS

☐ *Esame pirmoji įstaiga Los Angeles, siunčianti siuntinius sudarytus iš mūsų krautuvėje pirktų prekių, į Lietuvą ir kitus Sovietų Sąjungos kraštus, muitą apmokant čia.*

☐ *Parduodame japonų gamybos televizijos, video aparatus, telefonus, video-magnetofonus tinkančius Europos arba Amerikos sistemoms*

☐ *Tik tai pas mus gausite kvalifikuotų tarnautojų patarimus kokios prekės turi paklausa Lietuvoje*

Krautuvė atdara: kasdieną 11 — 8 v.v., sekmadieniais 12 — 5 v.v.

EVROPA ELECTRONICS
7117 SUNSET BOULEVARD, SUNSET GALERIA, HOLLYWOOD, CA
Tel. : (213) 851-8401

Kampas La Brea, šalia El Pollo Loco ir Wendy's. 1 val. mašinos pastatymas veltui.

LIETUVIŲ RADIO PROGRAMOS

kurios bendradarbiauja su "Lietuvių Dienomis"

LIETUVIŲ DIENOS

Žurnalo ir knygų

PLATINTOJAI

J. A. V-se

Boston, MA 02205—Baltic Associates LTD.
P.O. Box 1406 GMF
Tel.: (617) 269-4455
Gintaras Karosas, president

Chicago, IL—"Patria", "Gifts International".

Chicago, IL 60629—Balzekas Museum of Lithuanian Culture
6500 So. Pulaski Rd.
Tel.: (312) 582-6500
Knygyno vedėja p. Semėnienė

Chicago, IL 60629—D. Valentinaite c/o "Sėklyčia"
2715 W. 71st Street
Tel.: (312) 476-1680

Cleveland, Ohio—Andrius Mackevičius
Detroit, Mich.—St. Anthony's Parish Library

Los Angeles—P. Domkus
Rochester, N.Y.—A. Sabalis
Waterbury, Conn.—"Spauda"

AUSTRALIJOJE

Lewisham — Msgr. P. Butkus
Norwood—K. Pocius
Adelaide, Edwardstown—A. Kubilius
Melbourne-St. Kilda—F. Sodaitis
Mirren, S.A.—J. Rupinskas

KANADOJE

London, Ont.—A. Puteris
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, St. Prakapas
Montreal, Que.—P. Rudinskas (Parish Library)

BALTIC BAKERY

Savininkai — ANKŲ ŠEIMA

4627 So. Hermitage, Chicago, IL 60629 Tel.: (312) LA 3-1510
ir
2616 West 69th Street, Chicago, IL 60629 Tel.: (312) 737-6784

Siunčiame duoną ir raguolius į visas Amerikos dalis

PRAŠOME!

Pagal savo išgales aukoti **TAUTOS FONDUI** savo uždaviniams vykdyti Lietuvos Laisvės Išdūi — laisvajai Lietuvai padėti atsistatyti, 6-šiomis kalbomis ELTOS informacijoms leisti, radijo transliacijoms į okupuotą Lietuvą finansuoti ir politiniams kaliniams gelbėti. Nepamirškite tam tikrą procentą ir savo testamentą įrašyti:

Non-profit, Tax Exempt Corporation
LITHUANIAN NATIONAL FOUNDATION
P. O. Box 21073, Woodhaven, NY 11421

LOS ANGELES, CALIF.

KALIFORNIJOS LIETUVIŲ RADIJAS
LITHUANIAN MELODIES
Stotis KTYM, banga 1460 AM
Šeštadieniais 12:30-1:00 p.p.

Vytautas Šeštokas — pirmininkas
Vladas Gilyas programų koordinatorius
3329½ Atwater Ave., Los Angeles,
CA 90039, Tel.: (213) 662-6906

BALTIMORE, MD.

"RADIJO PROGRAMA LIETUVIAMS"

Girdima sekmadienio rytais nuo 10:30 iki 11:00

WBMD—750 Kilocycles
Šios programos vedėjai:

Albert J. Juškus—4515 Wilmslow Rd.
Baltimore, MD 21210 Tel. 366-4515
Kęstutis Laskauskas, 1312 Birch Ave.
Baltimore, MD 21227 Tel.: 242-1779

BOSTON, MASS.

LAISVĖS VARPAS

Sekmadieniais

9:00—10:00 val. ryto iš WCAV-FM 98
Petras Viščinis, vedėjas
173 Arthur St., Brockton, MA 02402
Telefonas: (508) 586-7209

CHICAGO, IL.

"Lithuanian-American Radio"
—Amerikos Lietuvių Radijo—

Sekmadieniais
nuo 7 val. iki 8 val. ryto
iš WCEV stoties 1450 AM banga
Programos vedėjai:
Anatolijus Šlutas
Anglų kalbos skyrelis:
Frances Šlutienė
2638 W. 71st St. Chicago, IL 60629
Tel.: (312) 778-2100

LIETUVOS AIDAI

Kasdien nuo pirmadienio iki penktadienio 8:30 val vakaro

Visos laidos iš tos pačios stoties
WCEV 1450 AM banga

Programos vedėja:
Kazė Brazdžionytė
511 SO. NOLTON AVE.

WILLOW SPRINGS, IL 60480
tel.: (312) 839-2511

CLEVELAND, OHIO

LIETUVIŲ RADIO PROGRAMA

TĖVYNĖS GARSAI

Girdima sekmadieniais 6:00-7:00 val. vak.
Stotis WCPN, banga FM 90.3

Vedėjas—Juozas Stempužis
4249 Lambert Rd., Cleveland, Ohio
44121

Telefonas: (216) 382-9268

DETROIT, MICH.

Lietuviškas Balsas—Lithuanian Voice
WCAR—1090 BANGA LIVONIA

Sekmadieniais 8:30 iki 9:00 val. ryto
Visais programos reikalais kreiptis:

KAZYS GOGELIS
13436 Garfield, Detroit, MI 48239
Telef.: 535-6683

LIETUVIŠKŲ MELODIJŲ RADIO VAL.

WPON — 1460 AM
Pirmadieniais ir penktadieniais nuo 3-4 val. vak.

Programos ved. Algis Zaparackas
Bendradarbiai: Ant. Zaparackas, Algis Lapšys, Edv. Skiotys.

2222 Franklin Rd.
Bloomfield Hills, MI 48013

HARTFORD, CONN.

"TĖVYNĖS GARSAI"

WRYM—840 AM

Sekmadieniais 10:30 — 11:30 ryto
Vedėjas Alg. Dragūnevičius
132 Wellington Dr., Farmington, CT 06032
Tel.: (203) 677-8567

Bendradarbiai:
Zita Dapkienė, Alfonsas Dzikas,
Lionginas Kapeckas,
Leonas Lėtas-Adamkevičius,
ižd. Algis Simonaitis.

HOT SPRINGS, ARK
LITHUANIAN BROADCASTING
SPA

"LEISKIT Į TĖVYNĘ"

Girdima sekmadienio rytais 9 val. 30 min.
iš KIXT stoties, 1420 AM banga
Vedėja Salomėja Šmažienė
204 Hilltop Drive,
Hot Springs, AR 71913
Telefonas: (501) 321-9641

PITTSBURGH, PA.

The First Lithuanian Radio Program in
Pittsburgh, Pennsylvania
Pittsburgh, PA — WPIT—730 kc.
sekmadieniais 12:30-1:00 p.m.
PROGRAMOS VEDĖJAI:
Povilas ir Gertrude Dargiai
Visais reikalais kreiptis:
2040 Spring Hill Rd., Pittsburgh, PA 15243

NEW JERSEY-NEW YORK

"LIETUVOS ATSIMINIMAI" radijo val.
girdima pirmadieniais nuo 8 iki 9 v. v.
iš Seton Hall Universiteto stoties,
89.5 FM banga.

"MUSIC OF LITHUANIA" programos,
vedamos anglų kalba iš tos pačios
stoties, girdimos pirmadieniais
nuo 7:30 iki 8 v.v.

Dr. J. J. Stukas — direktorius,
234 Sunlit Dr., Watchung, N.J. 07060
Tel.: (201) 753-5636.

"LAISVĖS ŽIBURYS"

Girdima kiekvieną sekmadienį nuo 9 iki 10 v. ryto iš WNWK stoties 105.9 FM banga

ROMAS KEZYS
217-25 54th Ave., Bayside, N.Y. 11364
Telefonas: (718) 229-9134

ROCHESTER, NEW YORK

DAINOS AIDAS

Sekmadieniais 9:00 iki 9:30 val. iš ryto
stotis WZZI-FM 91.5 mc

IŠLAIKO LIETUVIŲ RADIO KLUBAS

Klubo valdyba: Al Gečas, pirm., R. Kiršteinas, vicepirm., J. Krokytė, sekr., Rūta Ilgūnaitė, ižd., L. Laukaitienė, narė
320 Duran St., Rochester, N.Y. 14621

WATERBURY, CONN.

Lietuvių Bendruomenės radijo valanda

"LIETUVOS PRISIMINIMAI"

Sekmadieniais nuo 8:00 iki 8:45 v. ryto
WWCO — 1240 AM

Vedėjas: ANTANAS PALIULIS

33 Chipman St., Waterbury, CT 06708
tel.: (203) 756-1874

MONTREAL, CANADA

LIETUVIŠKAS PUSVALANDIS

Kiekvieną trečiadienį nuo 11 val. 30 min.
CFMB stotis — Banga 1410

Programos vedėjas L. Stankevičius
1053 Cr. Albanel, Duvernay, P.Q., Canada
Telefonas: 669-8834

TORONTO, ONT., CANADA

TĖVYNĖS PRISIMINIMAI

Išleista 1951 m.
Sekmadieniais 2:00 iki 2:30 val. po pietų
iš CHIN stoties. Banga 100.7 FM

Programos vedėja:
Violeta Simanavičiūtė-Laurinavičienė
51 Patricia Dr., Toronto, Ont. M4C 5K2,
CANADA
Telefonas:(416) 690-3416

ROMA, ITALIJA

ROMOS RADIJAS

Transliuojamas kasdien nuo 20 val. 50 min.
iki 21 val. 10 min. Vidurio Europos laiku
41.15 ir 50.34 metrų bangomis

Vedėjas: Dr. J. Gailius
Circonvallazione NOMENTANA 162

VATIKANAS, ITALIJA

Programa transliuojama 8 kartus savaitėje
Sekmad. rytais 10:30-11:00 Lietuvos laiku
ir kiekv. vak. 20:15-20:30 Lietuvos laiku
Bangos: 31, 25, 19 ir 196 metrų

Vedėjas: Kun. V. Kaziūnas

Adresas: Sezione Lituana, Stazione Radio
CITTA DEL VATICANO

Koplytstulpis (ąžuolas)
Druskininkuose,
pastatytas
š.m. birželio 4 d.
prie "Girios aido"
poeto Bernardo
Brazdžionio
sugrįžimo į Lietuvą proga.
Autorius
liaudies meistras
Aleksandras Tarabilda

Irašas:
"O. LIETUVA,
GIMEI LAISVA,
IR BŪK IR BŪK
LAISVA"
Iš B. B. eilėraščio
"Priesaika"